أُصُولُ الإِيمَانِ

ОСНОВИ ВІРИ

Основи Віри

Перше видання

Видавництво «Даура»
Київ
2022

Основи Віри / під редакцією Зайнуллина Р.Ф., Видавництво «Даура», Перше видання, Київ: 2022.

Книга містить необхідний мінімум знань основ ісламського віровчення та роз'яснення кожного з них. Розрахована на широке коло читачів, які цікавляться мусульманським віровченням, вчасності, рекомендується в якості навчального посібника для вечірніх курсів основ Ісламу в мечетях та медресе.

هذه ترجمة إلى اللغة الأوكرانية لرسالة في أسس العقيدة للشيخ محمد بن عودة السعوي فهي في الأصل ثمرة جهد مبارك قام به مشايخ فضلاء من أساتذة الجامعات كانت الوزارة قد عهدت إليهم بإعداد مناهج في مواد العلم الشرعي لمعهد الأئمة والخطباء

الناشر: وزارة الشئون الإسلامية والأوقاف والدعوة والإرشاد بالمملكة العربية السعودية، الطبعة الأولى في ١٤٢٥هـ

Видавництво «Даура», Київ
Email: *daura.publishing@gmail.com*

Вступ

Релігія — це скупчення правил поклоніння Аллаху

Всевишній Аллах — Творець, Знаючий, Мудрий — завдяки Своєму все об'ємному знанню, Своєї мудрості і Своєї всемогутності створив цей великий Всесвіт та встановив у ньому порядок, для того, щоб втілити в життя свій божественний замисел, не дарма і не для розваги. Всевишній сказав:

— Не для забави Ми створили небеса, землю і те, що між ними. Ми створили їх тільки заради істини, але більшість з них не знають про це. Сура Дим аяти 38–39.

Він створив джинів та людей, і сповістив про велику мудрість і благородну ціль їх створення. І сказав:

— Я створив джинів і людей для того, щоб вони поклонялися Мені. Мені не потрібно від них ніякої долі і не потребую щоб вони годували Мене. Воістину, Аллах сам дарує харчування. Він — Могутній, Сильний. Сура Розсіюючі, аяти 56–58.

— О люди! Поклоняйтеся вашому Господу, який створив і вас, і тих що жили перед вами, — можливо ви будете богобоязливими. Тому, Хто створив для вас землю ложами, а небо стелею, Хто зіслав із неба воду й проростив нею плоди для вашого прожитку. Тож не додавайте Аллаху рівних, адже ви знаєте! Сура Корова аяти 21–22.

Господь надав велику милість тим, що полегшив і допоміг людині зрозуміти істину світо створення. Істину того, що існує Аллах — Єдиний Творець усього сутнього, а людина являється Його творінням. Істину того, що ціль створення людини — це поклоніння людиною одному Аллаху. Це те, чим Аллах зобов'язав кожного, через те, кожна людина, незалежно від бажання є рабом Аллаха. І це полегшення та допомога Аллаха складається з наступного:

1. Аллах створив людину з вродженою якістю, завдяки якій людина відчуває, що існує тільки один Бог, котрому людина повинна поклонятися — скоритися, виконавши Його накази. Якщо б людина не знаходилася під впливом інших людей, то неодмінно пішла б по закладеному інстинкту. Однак якась із людських вад або наслідування тим чи іншим людям ухиляє від цього.

Всевишній сказав:

— Щиро зверни свій лик до релігії. Це якість, яку Аллах вклав людині. Те, що створив Аллах, не підлягає зміні. Така справжня віра, але більшість людей не знають цього. Сура Римляни аят 30.

Абу Хурайра розповідав, що пророк Мухаммад ﷺ сказав: «***Кожна людина народжується з вродженою прихильністю*** [до поклоніння одному Аллаху]***, а її батьки роблять його іудеєм, християнином чи вогнепоклонником. Адже і тварини народжують дитинчат цілими та неушкодженими. Ви бачили, щоб хтось із них народився з відрізаним носом?***»

Потім Абу Хурайра прочитав слова Всевишнього: «**Це якість, яку Аллах прищепив людям».** аль-Бухарі 1359, 1385, Муслім 2658.

Пророк Мухаммад ﷺ сказав: «***Великий і могутній Аллах наказав мені навчити вас тому, чому Він навчив мене сьогодні і чого ви не знаєте: "Будь-яке багатство, яким Я наділив Моїх рабів, дозволено їм. Я створив усіх Моїх рабів покірними Мені. Але дияволи прийшли до них, ухилили їх від їхньої релігії, заборонили їм те, що Я дозволив їм, і наказали їм поклонятися разом зі Мною хибним божествам, які не мають підстав для цього…"***». Муслім 4/2197.

2. Аллах наділив людину розумом, за допомогою якого людина розуміє, що є творець всього сутнього. За допомогою розуму людина здатна споглядати і розмірковувати над навколишніми ознаками. Будь-який володар розуму, який поміркує над частинами світу і над небом, над землею, яка влаштована у всесвіті, над зірками, планетами, сонцем і місяцем, над горами, деревами, морями та річками на землі, над ніччю і днем, що огортають їх, і над абсолютним і всеосяжним порядком, що встановлений у всесвіті та якому підпорядковане все існуюче, недвозначно зрозуміє, що у всесвіті є Всемогутній і Всесильний Творець, Який створив його та керує ним. Всевишній Господь сказав:

— Ми покажемо їм Наші знамення по світу і в них самих, доки їм стане ясно, що це є істина. Невже мало того, що твій Господь є Свідком всякої речі? Сура «Роз'яснені», аят 53.

3. Аллах відправив до людей посланців, які розповіли людям про те, що їх створив Аллах, тільки Він має право на те, щоб Йому поклонялися люди і цуралися всього того, чому поклоняються крім Аллаха. Всевишній Аллах сказав:

— Ми відправили до кожного народу посланця, щоб вони сказали їм: «Поклоняйтесь Аллаху і уникайте хибних богів». Сура «Бджоли», аят 36.

Аллах також сказав:

— Ми не посилали до тебе жодного посланця, не навіявши йому: «Немає божества гідного поклоніння, окрім Мене. Так поклоняйтеся мені». Сура «Пророки», аят 25.

Таким чином, завдяки такій допомозі Аллаха, людина відчуває серцем, що має поклонятися одному божеству, розуміє це у вигляді дарованого йому розуму. І саме через своїх посланців Всевишній Аллах повідомив людям яким чином Його творіння повинні поклонятися Йому.

Поклоніння Аллаху — це підпорядкування Йому у скоєнні тих дій, які Він наказав, та відмова від вчинення дій заборонених ним. Будь-яка дія людини проявляється або у словах, або у справах. Справи можуть бути явними, тобто зовні помітними для оточуючих. А можуть бути прихованими, які перебувають у серці людини. Також можна дати таке визначення поняття поклоніння.

Поклоніння — це поняття, що об'єднує всі слова та справи, як приховані, так і явні, котрі любить Аллах і якими Він задоволений. І повідомив нам Аллах про те, що Він любить зі слів і справ у формі послання наказів та заборон у Корані та Сунні.

Релігія — це зведення правил поклоніння одному Аллаху, містить накази та заборони Всевишнього Аллаха. І назвав Аллах Свою релігію Ісламом:

— Воістину, релігією в Аллаха є Іслам. Сура Родина Імрану, аят 19.

— Від того, хто шукає іншу релігію, крім ісламу, це ніколи не буде прийнято, і в останньому житті він виявиться серед потерпілих збитків. Сура «Родина Імрану», аят 85.

Сенс слова «*іслам*» — це покірність Всевишньому Аллаху, вища покора, підпорядкування, смирення у виконанні наказів та заборон, посланих Всевишнім Господом.

Справи серця — основа поклоніння

І ми вже згадували про те, що поклоніння Аллаху виражається в словах і справах як прихованих, так явних, на які нам вказав Всевишній Аллах.

З явних справ: намаз, хадж, садака, шанобливе ставлення до батьків, правителя, допомога віруючим, жертвопринесення та багато інших справ.

А приховані справи — це справи серця, які не відомі нікому із творінь. І тільки Всевишній і Великий Господь знає те, що в серцях людей:

— **Аллах знає, що в них у серцях.** Сура «Жінки», аят 63.

Із справ серця: віра в Аллаха, віра в Його ангелів, віра в Його писання, віра в Його посланців, віра в Судний день, віра в приречення з його добром і злом, любов до Аллаха, надія на Аллаха, страх перед покаранням Аллаха, надія на пробачення Аллаха, звернення по допомогу до Аллаха, звернення за притулком до Аллаха, покаяння перед Аллахом, щирість перед Аллахом, звернення з благанням до Аллаха.

Основою справ серця та всієї релігії загалом є віра в Аллаха, і віра в те, у що наказав увірувати Всевишній Аллах, адже без цієї справи немає сенсу. Всевишній Аллах наказав нам повірити серцем у шість речей:

1. Віра в Аллаха
2. Віра в Його ангелів
3. Віра в Його писання
4. Віра в Його посланців
5. Віра в Судний день
6. Віра в приречення з його добром та злом

Вчені назвали їх шість стовпів віри (*іману*).

«**О ті, що повірили! Віруйте в Аллаха, Його Посланця, Писання, яке Він послав Своєму Посланцю, і Писання, які Він послав раніше**» Сура «Жінки», аят 136.

«**Не в тому благочестя, щоб ви звертали обличчя свої на схід і захід, але благочестивий той, хто увірував в Аллаха, в останній день, в ангелів, в Писання і пророків…**» Сура «Корова», аят 177.

«**Той, хто не вірує в Аллаха, Його ангелів, Його Писання, Його посланців і в Останній День, впав у глибоку оману**» Сура «Жінки», 136.

Посланець Аллаха ﷺ сказав: «***Суть віри полягає в тому, щоб ти повірив в Аллаха, і в Його ангелів, і в Його Писання, і в Його посланців і в Останній день, а (також у тому, щоб) увірував ти у приречення як доброго, так і поганого***».

В арабській мові слово «*іман*» — «віра» утворено від дієслова «*амана*» — вірити, бути вірним, надійним.

Вчені арабської мови сказали, що сенс слова «*іман*»- це визнання, твердження. Віра людини в ці шість стовпів -це визнання їх серцем, переконаність серця. Тому віра у ці шість стовпів належить до справ серця.

Віра в ці шість стовпів — це і є основа релігії, на якій будується все поклоніння людини. Коли людина робить той чи інший вид поклоніння, віра в ці стовпи завжди присутня у серці. Саме ця віра рухає людиною, коли він прагне здійснювати як явні, і приховані справи. Далі ми побачимо, що будь-яка справа серця ґрунтується на вірі в Аллаха, нерозривно пов'язане з нею.

Види справ серця

1. Любов до Аллаха

Любов є найважливішим із справ сердець, тому що одного лише Аллаха Всевишнього слід любити лише з тієї причини, що Він існує. Любов віруючих до їх Господа тільки посилиться після того, як вони вступлять в обитель блаженства, тоді як страх їх зникне зі зникненням причин, що викликають його, бо ті, хто опиниться в раю, не знатимуть ані страху, ані смутку. Про любов віруючих до Аллаха говорив, як Аллах Всевишній, так і Його посланець. Так, наприклад, Аллах Всевишній сказав:

— Серед людей є такі, що прирівнюють інших до Аллаха і люблять їх так само, як люблять Аллаха. Але Аллаха сильніше люблять ті, хто повірив. Сура «Корова», аят 165.

Аллах Всевишній також сказав:

— …Він любить їх і вони люблять Його… Сура «Трапеза», аят 54.

В обох «Сахіхах» наводиться хадис, в якому повідомляється, що посланник Аллаха ﷺ сказав: «***Тільки той відчує насолоду віри, хто відрізняється трьома якостями: любить Аллаха і посланця Його більше, ніж все інше, любить ту чи іншу людину тільки заради Аллаха і не бажає повертатися до невіри, від якої врятував його Аллах, також, як не бажає він, щоб його вкинули у вогонь***».

Крім того, Аллах Всевишній розповів, що і Він любить тих рабів Своїх, які підкоряються Йому. Так, наприклад, Аллах Всевишній сказав:

— І Аллах зробив Ібрахіма Своїм улюбленцем. Сура «Жінки», аят 125.

Аллах Всевишній також сказав:

— Творіть добро, бо, воістину, Аллах любить тих, хто творить добро. Сура «Корова», аят 195.

Аллах Всевишній також сказав:

— …бо, воістину, Аллах любить богобоязливих. Сура «Сімейство Імрану», аят 76.

Можна навести також багато інших прикладів такого роду.

Аллах Всевишній вказав на те, що існує мірило правдивості для тих, хто заявляє про свою любов до Аллаха. Аллах Всевишній сказав:

— Скажи: «Якщо ви любите Аллаха, то слідкуйте за мною, і тоді Аллах полюбить вас…» Сура «Сімейство Імрану», аят 31.

Інакше кажучи, Аллах Всевишній пояснив, що любов до Нього обов'язково передбачає слідуванню посланцю Аллаха, а слідування посланцю обов'язково призводить до того, що Аллах починає любити Свого раба.

Справжня суть любові полягає в прагненні догодити коханому, а це знаходить своє вираження у проявах кохання до того, що любить він, і прояви ненависті до того, що він ненавидить.

2. Страх перед покаранням Аллаха

Аллах Всевишній поставив страх у обов'язок кожному, бо Він сказав:

— Не бійтеся їх, а бійтеся Мене, коли ви віруючі! Сура «Сімейство Імрану», аят 175.

Аллах Всевишній також сказав:

— І тільки Мене бійтеся! Сура «Корова», аят 40.

Аллах Всевишній також сказав:

— Не бійтеся людей, а бійтеся Мене! Сура «Трапеза», аят 44.

Аллах Всевишній віддав хвалу тим, хто відчуває страх перед Ним, сказавши:

— Воістину, ті, що бояться Господа свого, перебуваючи в страху, які увірували в знамення Господа свого, які не визнають поряд із Господом всіх інших богів, які подають те, що належить, а серця їх бояться того, що судилося їм повернутися до свого Господа, всі вони поспішають творити добрі справи і намагаються перевершити в цьому інших. Сура «Віруючі», 57–61.

Ат-Тірмізі та імам Ахмад наводять у приклад хадис, в якому повідомляється, що Аїша, нехай буде задоволений нею Аллах, сказала: «Одного разу я запитала: "О посланець Аллаха, чи вказують слова Аллаха: "**… які подають те, що належить, а серця їх бояться…**", — на тих, хто чинить прелюбодійство, п'є вино і краде?" Він відповів: "***Ні, о донька ас-Сіддіка, тут мова йде про таких, хто тримає пост, молиться і подає бідним, відчуваючи страх перед тим, що це не буде прийнято від нього***"».

3. Надія на Аллаха

Аллах Всевишній сказав:

— Воістину, ті, котрі повірили, переселилися і виявили завзяття, сподіваються на милість Аллаха, а Аллах — Пробачаючий, Милосердний. Сура «Корова», аят 218.

Аллах Всевишній також сказав:

— Якщо хтось сподівається постати перед Аллахом, то визначений Аллахом термін неодмінно настане. Він — Той, Хто чує, Знає. Сура «Павук», аят 5.

Аллах Всевишній також сказав:

— Той, хто сподівається постати перед своїм Господом, нехай чинить справи праведні і не поклоняється поряд із Господом своїм нікому більше! Сура «Печера», аят 110.

У «Сахіху» Мусліма наводиться у приклад хадис, в якому повідомляється, що Джабір, нехай буде задоволений ним Аллах, сказав: «Я чув, як за три дні до смерті посланець Аллаха ﷺ сказав: "***Нехай кожен із вас зустріне свою смерть, не інакше, як чекаючи добро від Господа свого!***"».

У «Сахіху» аль-Бухарі наводиться у приклад хадіс, що передається зі слів Джабіра, нехай буде задоволений ним Аллах, який повідомив, що посланець Аллаха ﷺ сказав: Аллах Всемогутній і Великий говорить: «***Я буду Таким, якої думки про Мене буде дотримуватися раб Мій, так нехай думає про Мене, що хоче!***»

Аллах Всевишній віддав хвалу тим, хто відчуває страх і разом з тим живить надію, сказавши:

— Ті, до кого вони звертаються з проханнями, самі шукають шляхи наближення до свого Господа, бажаючи дізнатися, хто з них ближчий. Вони сподіваються на Його милість, бояться Його кари, бо треба намагатися уникнути кари Господа твого! Сура «Нічна подорож», аят 57.

Аллах Всевишній також сказав:

— Невже той, хто всю ніч присвячує поклонінню, схиляючись до землі і стоячи, боїться майбутнього життя і сподівається на милість свого Господа… Сура «Натовпи», аят 9.

Аллах Всевишній також сказав:

— …що залишають ложа, щоб кликати до Господа свого у страху та надії… Сура «Земний уклін», аят 16.

З усього сказаного випливає, що мусульманин повинен мати і те, і інше, інакше кажучи, і відчувати страх, і мати надію. Один з тих, хто присвятив себе служінню Аллаху, сказав:

«Страх і надія подібна до двох крил птиці: якщо вони будуть рівні один одному, то птах зможе триматися рівно, і політ її буде досконалим; якщо одне крило виявиться коротшим за інше, вона не зможе літати як належить, а якщо вона позбудеться обох крил, то опиниться на межі загибелі».

Страх обов'язково призводить до появи надії, а якби це було не так, то людина обов'язково впала б у розпач. Надія також обов'язково призводить до страху, бо інакше людина відчула б себе у повній безпеці, однак і відчай, і відчуття повної безпеки однаково гідні осуду.

Аллах Всевишній сказав:

— …і не втрачайте надії на милосердя Аллаха, бо зневіряються в милості Аллаха лише люди невіруючі. Сура «Йосиф», аят 87.

Аллах Всевишній також сказав:

— Хіба хтось, окрім заблукалих, зневіряється у милості свого Господа?! Сура «Хіджр», аят 56.

Аллах Всевишній також сказав:

— Тільки люди, що заблукали, не остерігаються задумів Аллаха! Сура «Перешкоди», аят 99.

Достойним похвали є такий страх, який утримує людину від скоєння того, що заборонено Аллахом. А щодо надії, то гідні похвали два її види:

1) Надія того, хто виконував свої релігійні обов'язки, керуючись світлом Аллаха, і почав сподіватися на нагороду Аллаха.

2) Надія того, хто чинив гріхи, але потім покаявся в них перед Аллахом і почав сподіватися, що Він пробачить його і виявить йому Своє благодіяння.

Така надія свідчить про те, що раб знає про щедрість і милість Аллаха і чекає від Нього цього прояву, а також про те, що він дивиться на широту милосердя Аллаха.

4. Звернення до Аллаха з благаннями

Аллах Всемогутній і Великий сказав:

— Ваш Господь наказав: «Благайте Мене, і я відповім на ваші благання. Воістину, ті, які не поклоняються Мені з гордині, увійдуть до пекла приниженими» Сура «Пробачаючий», аят 60.

Аллах Всевишній також сказав:

— Звертайтеся до Господа свого смиренно та покірно. Воістину, Він не любить злочинців! Сура «Програди», аят 55.

Аллах Всевишній також сказав:

— Якщо тебе спитають раби Мої про Мене, то Я близький, відповім Я на благання того, хто закликає до Мене. То нехай і вони відповідають Мені та вірять у Мене, і встануть вони на правдивий шлях. Сура «Корова», аят 186.

На «Сунан» ат-Тірмізі наводиться у приклад хадіс, що передається зі слів ан-Ну'мана бін Башира, нехай буде задоволений ним Аллах, який повідомив, що одного разу Пророк ﷺ сказав: «***Звернення до Аллаха з благаннями є поклоніння***», після чого прочитав аят, в якому сказано: «**Ваш Господь наказав: "Благайте Мене, і Я задовольню вашу молитву. Воістину, ті, що не поклоняються Мені з гордині, увійдуть до пекла приниженими"»** Сура «Пробачаючий», аят 60.

5. Звернення до Аллаха за допомогою

Аллах Всемогутній і Великий сказав:

— Тобі ми поклоняємось і до Тебе благаємо про допомогу… Сура «Відкриваюча Коран», аят 5.

Що ж до Пророка ﷺ, то відомо, що одного разу він сказав Ібн 'Аббасу, нехай буде задоволений Аллах ними обома: «***Якщо проситимеш, то проси у Аллаха, якщо звертатимешся за допомогою, то звертайся за нею до Аллаха***».

6. Пошуки притулку у Аллаха (істи'аза)

Аллах Всевишній сказав:

— Коли ти читаєш Коран, то шукай притулку у Аллаха від проклятого шайтана. Сура «Бджоли», аят 98.

Аллах Всевишній також сказав:

— Скажи: «Шукаю притулку у Господа світанку від зла того, що Він створив…» Сура «Світанок», аяти 1–2.

Аллах Всевишній також сказав:

— Скажи: «Шукаю притулку у Господа людей, Царя людей, Бога людей від зла спокусника зникаючого…» Сура «Люди», аяти 1–4.

7. Звернення до Аллаха з проханням про порятунок у разі біди (істигаса)

Аллах Всевишній сказав:

— …з мольбою звернулися про спасіння до свого Господа, і Він відповів на ваш поклик… Сура «Здобич», аят 9.

Відомо, що посланець Аллаха ﷺ звертався до Аллаха з такими словами: «***О Живий, о Сущий, о Володар величі і шанований, о Творець небес і землі, до милосердя Твого звертаюсь за спасінням***!».

8. Надія на Аллаха (таваккуль)

Або інакше кажучи, довіра серця до Аллаха, що виражається у впевненості у тому, що Він захистить людину.

Аллах Всемогутній і Великий сказав:

— Покладіться на Аллаха, якщо ви є віруючими. Сура «Трапеза», аят 23.

Аллах Всевишній також сказав:

— Нехай на Аллаха сподіваються віруючі! Сура «Авраам», аят 11.

Аллах Всевишній також сказав:

— Нехай на Аллаха сподіваються ті, які сподіваються!

Сура «Авраам», аят 12.

Віра в Аллаха

Віра у Великого та Могутнього Аллаха є найпершим і найважливішим стовпом віри (*іману*), він має найголовніше значення і служить фундаментом для решти стовпів, таких як віра в ангелів, у Божественні Книги, у Посланців, в Судний день і приречення з його добром і злом. Всі вони, будучи похідними від віри в Аллаха, спираються на цей стовп і будуються на ньому.

Суттю віри у Великого та Могутнього Аллаха є абсолютна переконаність серця в наступному:

• лише Аллах є єдиним Господом;

• тільки Аллах є єдиним, хто гідний поклоніння;

• тільки Аллах є єдиним, хто має божественні імена та якості.

Ці три основні переконання серця, які в сукупності складають суть Єдинобожжя — *таухіду*, є тією самою основою, де ґрунтується вся релігія.

Іслам — це релігія чистого (абсолютного) єдинобожжя, тому що вона ґрунтується на тому, що Аллах керує всім сущим і здійснює Свої діяння Один, без будь-яких співтоваришів і помічників, і на тому, що Він один має божественну сутність та божественні імена та якості і не має Собі подібних, а також на

тому, що тільки Він гідний обожнювання і поклоніння Йому і не має Собі подібних.

З усього вище сказаного стає зрозуміло, що єдинобожжя — таухід, з яким приходили пророки і посланці Аллаха включає три складові:

1. Єдинобожжя в пануванні (*таухід ар-рубубійя*) — це переконаність серцем у тому, що тільки Всевишній Аллах є Господом, Володарем, Творцем і Керуючим усім, дарує життя і вбиває, приносить користь і шкодить, є єдиним, хто відповідає на прохання у важкі хвилини, має абсолютну владу над усім сутнім, повністю розпоряджається добром, і від Нього залежать усі справи, і ніхто не поділяє з Ним цієї влади.

2. Єдинобожжя в божественності (*таухід аль-улюхійя*) — це переконаність серцем у тому, що тільки Аллах є істинним Богом, тому всі види поклоніння мають бути присвячені тільки Йому одному.

3. Єдинобожжя у володінні божественними іменами та якостями (*таухід аль-асма уа ас-сифат*) — це переконаність серцем у всіх іменах та якостях Всевишнього Аллаха, якими Він охарактеризував Себе в Корані або словами Свого пророка, нехай благословить його Аллах і вітає, у достовірній Сунні і заперечення від Нього будь-яких недоліків, пороків та будь-якої подібності творінь з тим, що властиве лише Йому. Це — визнання того, що Аллах розповідає про все сутнє і здатний на всяку річ, що Він — Живий і підтримує життя, і що ним не опановує ні дрімота, ні сон. Його воля неухильно виконується, і Його мудрість безмежна. Він — Той, Хто чує, Той, Хто бачить, Співчутливий, Милосердний. Він піднявся на Трон і володіє Своїм царством. Він — Володар, Святий, Пречистий, Оберігаючий, Зберігач, Могутній, Гордий. Пречистий Аллах і далекий від того, що долучають до Нього в товаришi. І це лише деякі з Його прекрасних імен і піднесених якостей. Кожна з цих трьох

складових підтверджується численними доказами Корану і Сунни.

Коран повністю присвячений єдинобожжю і говорить про його вимоги та обіцяну за нього нагороду, а також про багатобожжя, його прихильниках і підготованій їм відплаті.

Ці три складові єдинобожжя мусульманські богослови вивели з текстів Корану та Сунни. Ретельний та різнобічний аналіз шаріатських текстів дозволив засвоїти релігійну істину, суть якої полягає в тому, що єдинобожжя, яке вимагається від рабів, — це віра в те, що Аллах є єдиним Господом, єдиним, хто гідний поклоніння, і єдиним, хто має божественні імена та якості. Хто не визнає цього цілком, той не є віруючим.

Єдинобожжя в пануванні (таухід ар-рубубійя)

Це переконаність серцем у тому, що тільки Аллах творить божественні дії. До них відносяться створення, розподіл долі, управління, надання милості, царювання, надання виду, дарування та позбавлення, принесення користі, заподіяння шкоди, воскресіння, умертвіння, владне правління, приречення та багато інших дій, які не вчиняє ніхто, крім Аллаха.

Арабське слово «*рубубійя*» утворюється від дієслова «*рабба*», який означає «виховувати». Похідним його є також ім'я «*рабб*», що означає «господь», «пан». Панування це атрибут Всевишнього та Всемогутнього Аллаха. Таким чином, слово «*руббубія*» утворено від імені «*рабб*», що має мовою арабів ряд значень, серед яких: «володар», «пан, якому коряться», «реформатор, який виправляє положення речей».

Той хто володіє розумом, поміркує над частинами світу і над небом, над землею, яка влаштована у всесвіті, над зірками, планетами, сонцем і місяцем, над горами, деревами, морями та річками на землі, над ніччю та днем, що огортають їх, і над абсолютним і всеосяжним порядком, що встановлений у всесвіті і якому підпорядковане все існуюче, недвозначно зрозуміє, що у всесвіті є Всемогутній і Всесильний Творець, Який створив його і керує ним. І чим глибше розумна людина розмірковує над усіма цими створіннями, чим більше його розум займають ці дивовижні творіння, тим ясніше він розуміє, що все це створено заради істини та з істиною, і що Всесвіт являється свитком, в якому зібрані знамення, і книги, в якій наводяться докази і свідчення, що підтверджують істинність всього, що Всевишній Аллах повідомив про Себе, які доводять Його єдність.

Нам невідомі факти заперечення цього виду єдинобожжя представниками будь-яких релігійних громад, як невідомі та будь-які заяви про те, що світ створено двома творцями, подібними один одному за своїми якостями та здібними на одні й ті самі дії, бо це неможливо за визначенням, до чого ми ще повернемось пізніше.

Немає жодних повідомлень також і про те, що хтось із людей стверджував, ніби хтось брав участь у процесі творіння всього існуючого поряд з Аллахом, або стверджував би, що існує хтось, що володіє такими ж якостями, як і Аллах. Суть тверджень багатобожників відображає їхню переконаність у тому, що будь-який зі співтоваришів Аллаха, чи то ангел, пророк, планета чи якийсь ідол, підвладний Аллаху. В одному з хадісів, що наводяться у «Сахіху» Мусліма і переданих зі слів Ібн Аббаса, нехай буде задоволений ним Аллах, повідомляється, що вимовляючи слова тальбії, багатобожники з-поміж арабів казали: «Ось я перед Тобою, немає у Тебе товариша, крім того,

хто підвладний Тобі, як підвладно Тобі і те, чим він володіє». Що ж до посланця Аллаха, то він став вимовляти те, що свідчить про чисте єдинобожжя, кажучи: «***Ось я перед Тобою, о Аллах, ось я перед Тобою, ось я перед Тобою, немає у Тебе товариша, ось я перед Тобою, воістину, хвала, милість і влада — все належить Тобі, і немає у Тебе товариша!***»

Аллах Всевишній повідомив нам, що багатобожники з числа арабів, до яких був направлений посланець Аллаха, загалом визнавали Аллаха єдиним Творцем, про що згадується у багатьох аятах Корану. Так, наприклад, Аллах Всевишній сказав:

— Якщо ти запитаєш їх: Хто створив небеса і землю? -то вони, безперечно, дадуть відповідь: «Аллах». Скажи їм: «Хвала Аллаху!» Але більшість їх не розуміє. Сура «Лукман», аят 25.

Аллах Всевишній також сказав:

— Якщо ти спитаєш їх: «Хто створив небеса і землю і підпорядкував Своїй владі сонце і місяць?», — то вони неодмінно дадуть відповідь: «Аллах». Але як же вони відвернулися! Сура «Павук», аят 61.

Аллах Всевишній також сказав:

— А якщо ти спитаєш їх: «Хто скинув з неба воду і оживив нею землю, після того як вона померла?», — вони неодмінно дадуть відповідь: «Аллах». Скажи: «Хвала Аллаху!» Але більшість їх не розуміє. Сура «Павук», аят 63.

Аллах Всевишній також сказав:

— Запитай: Хто дає вам долю з неба та землі? Або: «Хто владний над слухом і зором? Хто здобуває живе з мертвого і мертве витягує з живого? Хто керує всім? І вони дадуть відповідь: «Аллах» Сура «Іона», аят 31.

Аллах Всевишній також сказав:

— Запитай: «Кому належить земля та ті, хто на ній, якщо ви тільки знаєте? Вони дадуть відповідь: «Аллаху».

Запитай: «Невже ви не задумаєтесь?» Запитай: Хто Господь семи небес і Господь великого трону? Вони дадуть відповідь: «Вони належать Аллаху». Запитай: «Невже ж ви не лякаєтеся?» Запитай: «У чиїй правиці влада над усім існуючим? Хто захищає і від кого немає захисту, якщо тільки ви знаєте? Вони дадуть відповідь: «Аллах». Скажи: «До чого ж ви зачаровані!» Сура «Віруючі», аяти 84–89.

Тим не менш, деякі люди вважають, що є речі, створені не Аллахом. Так, наприклад, дуалісти-вогнепоклонники вважають, що не Аллах створив морок, кадарити вважають, що Аллах не є творцем дій тварин, а деякі багатобожники з-поміж арабів та інших народів вважали, що їх божества приносять їм користь або завдають шкоди власними силами, а Аллах цього не творить. У зв'язку з існуванням такого виду багатобожжя в Корані було показано його неспроможність. Аллах Всевишній сказав:

— Аллах не породжував сина, і немає поряд із Ним іншого бога. А якби не так, то кожен бог уносив би з собою те, що він створив, і одні з них піднялися б над іншими. Сура «Віруючі», аят 91.

Слова Всевишнього в даному випадку є не чим іншим як зразком умоглядного доказу, суть якого полягає в запереченні можливості існування двох творців, і роз'ясненням того, що Бог Істинний обов'язково повинен бути Творцем, який має здатність до дій та могутності, а якби поряд з Ним існував і якийсь інший бог, що володіє такою ж владою, то він був би володарем окремого творіння і теж відрізнявся б дієздатністю та могутністю. Однак спільне володіння не влаштувало б іншого бога, який спробував би підкорити собі товариша та керувати всім одноосібно, і якби зміг, то зробив це, а як ні, то відокремився б зі своїм творінням, забравши його кудись геть.

Таким чином, у разі існування двох творців, неминучим стало б одне із двох:

- або кожен бог забрав би те, що він створив,
- або один бог піднявся б над іншим.

Однак усе те, чого ми є свідками, суперечить самої думки про можливість існування кількох творців, бо впорядкованість і гармонійний взаємозв'язок між собою всіх складових частин творіння — небес і землі, того, що вгорі, і того, що внизу, — вказують на те, що всім у світі керує Єдиний Бог, Великий і Всемогутній.

У чому виявляється ухилення від єдинобожжя у пануванні

Хоча на своїй основі в людині підсвідомо закладено визнання єдиності Господа, і це лежить у природі (*фітрі*) людської душі та підтверджується численними доказами, існують люди, які все одно ухиляються від істини у цьому питанні. Спотворені переконання людей у питанні визнання Панування Аллаха можна коротко ранжувати і описати наступним чином:

Перше ухилення: Абсолютна невіра в панування Аллаха і заперечення Його існування. Ці переконання притаманні безбожникам-атеїстам, які вважають, що все, що існує, створено природою, часом або з'явилося саме собою стихійно і т.п. «**Вони сказали: Є тільки наше мирське життя. Ми вмираємо і народжуємося, і нас не губить ніщо, крім часу**» Сура «Коліноприхильні», аят 24.

Друге ухилення: Невизнання деяких особливостей Пречистого Господа та заперечення деяких проявів Його панування. Це проявляється, наприклад, у поглядах людей, що заперечують те, що Аллах вбиває або воскресає після смерті, приносить користь або завдає шкоди тощо.

Третє ухилення: Приписування деяких особливостей Господа будь-кому, крім Пречистого Аллаха. Якщо людина має у своєму переконанні, що хтось, крім Великого і Могутнього Аллаха, може керувати такими світовими явищами, як створення, знищення, воскресіння, умертвіння, надання милості, захист від зла та іншими процесами, які ставляться до проявів панування, він долучає співтоваришів до Великого Аллаха.

Єдинобожжя у володінні божественними іменами та якостями (таухід аль-асма уа ас-сифат)

Вплив віри у божественні імена та якості на серці мусульманина та його поклоніння Господу дуже велике. У цій вірі раб своїм серцем знаходить сенс поклоніння своєму Господу. Завдяки цій вірі він починає сподіватися на Всевишнього Аллаха, покладатися на Нього Одного і оберігати своє тіло, душу і навіть думки для того, щоб розмірковувати тільки про те, що завгодно Аллаху Всевишньому. Він починає любити те, що любить Аллах, слухати заради Нього і дивитися заради Нього. І разом з тим він покладає на свого Господа величезні надії і думає про Нього тільки гарне.

Імена Всевишнього Аллаха допомагають рабу всією душею полюбити Господа, і ця любов є основою щастя мусульманина в цьому світі і в останньому житті, ключем до його благополуччя, вона надихає його поклонятися Господу найпрекраснішим чином. І у зв'язку з цим доречно сказати, що поклоніння,

яке здійснюється тілом, стає легким чи важким для людини залежно від того, наскільки вона сильно любить Всевишнього Аллаха у серці.

Здійснення поклоніння в тій досконалій формі, яка угодна Аллаху, залежить від любові до Аллаха в серці, а кохання це залежить від пізнання Аллаха за допомогою Його прекрасних імен та якостей. І тому найкраще поклонялися Аллаху Його посланці, які найкраще знали Його і, отже, відрізнялися найсильнішою любов'ю до Всевишнього.

Єдинобожжя у володінні божественними іменами та якостями (*таухід аль-асма уа ас-сифат*) — це переконаність серцем у тих іменах та якостях, якими Всевишній Аллах охарактеризував Себе Сам і якими Його охарактеризував Посланець Аллаха, нехай благословить його Аллах і вітає, і заперечення всіх імен та якостей, які Аллах відкинув від Себе і які від Його відкинув Його посланець, нехай благословить його Аллах і вітає, а також визнання їхнього істинного значення і сенсу та виявлення їх слідів і наслідків серед творінь.

Що лежить в основі визнання єдиності Аллаха щодо Його імен та якостей?

ПЕРШЕ: те, що Аллах має прекрасні імена, тобто такими іменами, прекрасніше за які бути нічого не може, бо Аллах Всевишній сказав: «**Є у Аллаха найпрекрасніші імена**» Сура «Перешкоди», аят 180.

Крім того, Аллах володіє вищими і досконалими якостями, позбавленими будь-яких недоліків. Аллах Всевишній сказав:

— Аллах являє собою найвищий приклад. Сура «Бджоли», аят 60.

Тут йдеться про найвищі, найдосконаліші та найпрекрасніші якості.

ДРУГЕ: те, що знання про імена та якості Аллаха отримано згори, оскільки джерелами наших знань про них є Коран і Сунна, а це означає, що ми повинні орієнтуватися тільки на них, нічого не зменшуючи і не додаючи до того, на що вони вказують.

ТРЕТЄ: при описі Аллаха використовується як підтвердження, так і заперечення, причому підтвердження не повинно мати нічого спільного з уподібненням, а заперечення — з позбавленням, як вказав на це Аллах Всевишній, сказавши:

— Немає нічого, подібного до Нього, Він — Той, Хто чує, Бачить. Сура «Рада», аят 11.

ЧЕТВЕРТЕ: нам відомі імена та якості Аллаха, проте що саме мається на увазі під цим повністю відомо одному лише Аллаху, який сказав:

— …але вони не здатні осягнути Його своїм знанням. Сура «Та ха», аят 110.

В обох «Сахіхах» наводиться хадис, що передається за словами Абу Хурайри, нехай буде задоволений ним Аллах, що повідомив, що посланець Аллаха ﷺ сказав: «***Є в Аллаха дев'яносто дев'ять імен, що становить собою сотню без одного, і той, хто перераховуватиме їх, увійде до Раю***». У цьому випадку перерахування має на увазі пам'ять про ці імена і поклоніння Аллаху за їх змістом.

Однак число імен Аллаха не обмежується дев'яносто дев'ятьма, бо Він має і такі імена, про які не згадується. в Корані та Сунні.

Імам Ахмад, Ібн Хиббан та інші мухаддіси наводять хадис, переданий зі слів 'Абдуллаха бін Мас'уда, нехай буде задоволений їм Аллах. У цьому хадисі сказано, що посланець Аллаха ﷺ сказав: «***…О Аллах, заклинаю Тебе кожним Твоїм ім'ям, яким Ти назвав Себе Сам, або яке Ти послав у Своїй Книзі,***

або яке Ти відкрив комусь із Твоїх створінь або яке відомо тільки Тобі і т.д.».

Таким чином, Аллах Високий і Великий має багато імен, до яких входять як імена, так і якості. При цьому імена вказують на сутність Всевишнього, а якості на якості Його досконалості.

Наведемо деякі з імен та якостей Аллаха.До імен Аллаха відносяться:

Аллах, Господь, Милостивий, Милосердний

У сурі «Фатіха» Аллах Всевишній каже:

— Хвала Аллаху, Господу світів, Милостивому, Милосердному… Сура «Відкриваюча Коран», аяти 2–3.

Аллах — це Той, кого вважають Богом і кому поклоняються.

Господь — це Творець, що дарує засоби для існування, Володар, що повновладно розпоряджається, що виростив Своїми милостями все створене.

Милостивий, Милосердний. Обидва ці імені мають відношення до милості, проте якщо ім'я Милостивий вказує на властиву Йому якість, то ім'я Милосердний вказує на зв'язок Його милості з усім тим, що вона поширює.

Милість Аллаха поділяється на дві частини: загальну, яку Він виявляє по відношенню до кожного і особливу, яку Він виявляє по відношенню до віруючих. Щодо загальної милості Аллах Всевишній сказав наступне:

— Воістину, Аллах до людей Співчутливий, Милосердний. Сура «Паломництво», аят 65.

Що ж до особливої милості, то про це Аллах Всевишній сказав так:

— …і Він милосердний до віруючих. Сура «Сонми», аят 43.

Один, Вічний

У сурі «Щирість», що дорівнює за своїм значенням третині Корану, Аллах Всевишній каже:

— Скажи: «Він — Аллах — Один, Аллах Вічний…» Сура «Очищення віри», аяти 1–2.

Один, тобто Єдиний у тому, що стосується досконалості, і немає нічого і нікого, подібного до Нього або того, що розділяє з Ним якості Його досконалості.

Вічний, тобто досконалий за своїми якостями, Той, до якого всі істоти спрямовуються зі своїми потребами.

Живий, Сущий, Високий, Великий

Всі ці імена згадані Всевишнім у аяті трона, який є одним із найбільших Його аятів. Посланець Аллаха ﷺ казав, що кожного, хто прочитає цей аят уночі, до самого ранку охоронятиме охоронець, направлений до нього Аллахом, і шайтан не наблизиться до нього. Аллах Всевишній сказав:

— Аллах — немає божества, гідного поклоніння, крім Нього, Живого, Всетримаючого. Їм не опановують ні дрімота, ні сон. Йому належить те, що на небі, і те, що на землі. Хто заступатиметься перед Ним без Його дозволу? Він знає їхнє майбутнє і минуле. Вони осягають з Його знання тільки те, що Він забажає. Його престол (підніжжя трону) осягає небеса і землю, і не обтяжує Його оберігання їх. Він Високий, Великий. Сура «Корова», аят 255 — Аятуль-Курсій.

Живий. Це означає, що життя Його вічне і досконале у всіх відносинах, а Сам Він непідвладний ні дрімоті, ні сну, ні смерті.

Аллах Всевишній сказав:

— Сподівайся ж на Живого, який не помре… Сура «Розрізнення», аят 58.

Існуючий: це означає, що Він існує Сам по Собі, інші існують тільки завдяки Йому, оскільки Він ні в чому не потребує.

Високий: тут мається на увазі абсолютна висота, наприклад, висота могутності, висота підпорядкування та висота сутності. Щодо висоти могутності, то це означає, що Йому притаманні атрибути досконалості та величі. Щодо висоти підпорядкування, це означає, що Він підпорядковує Собі все створене і повновладно розпоряджається цим. Щодо висоти сутності, то під цим мається на увазі, що Він підноситься на Своїм троні над усіма Своїми творіннями.

Аллах Всевишній сказав:

— Слав ім'я Господа твого Височайшого… Сура «Височайший», аят 1.

Аллах Всевишній також сказав:

— Ось, сказав Аллах: «О Іса! Я упокою тебе, піднісши тебе до Мене…» Сура «Сімейство Імрана», аят 55.

Аллах Всевишній також сказав:

— Невже є сумніви, що Той, хто на небі, змусить землю поглинути вас, коли вона прийде в струс? Невже є сумніви, що Той, хто на небі, зрушить на вас ураган? Обов'язково дізнаєтесь ви, яке Моє умовляння! Сура «Влада», аяти 16–17.

Під «небом» тут мається на увазі висота, інакше кажучи, то, що знаходиться вище за створені небеса.

Великий: це ім'я вказує на володіння всім тим, що має відношення до величі.

Перший, Останній, Видимий, Прихований, Знаючий

Аллах Всевишній сказав: «**Він — Перший і Останній, Той, Хто перемагає і Прихований, знає Він про все існуюче**» Сура «Залізо», аят 3.

Посланець Аллаха ﷺ дав своє тлумачення цим чотирьом іменам, сказавши: «***О Аллах, Ти Перший, і не було до Тебе нічого, Ти — Останній, і не буде після Тебе нічого, Ти — Переможець, і немає над Тобою нічого, Ти — Прихований, і немає під Тобою нічого***». Цей хадис наводить у приклад Муслім.

Знаючий: тобто Той, знання якого осягає собою все.

Аллах Всевишній сказав:

— І в Нього ключі до прихованого! Знає про них лише Він. Знає Він про те, що на суші та в морі. Без Його відома не впаде і лист, і немає ні зернятка в темряві землі, ні чогось вологого чи сухого, про що не було б сказано в Книзі ясної. Сура «Скот», аят 59.

Чуючий, Бачущий

Аллах Всевишній сказав: «**І Він — Той, Хто чує, Той, Хто бачить**» Сура «Рада», аят 11.

Він чує, а це означає, що слух є Його якістю. Він — Той, Хто бачить, а це означає, що зір є Його якістю. Таким чином Він все бачить, все чує, і ніщо не може сховатися від Нього.

Мудрий, Всезнаючий

Аллах Всевишній сказав: «**…І Він — Мудрий, Всезнаючий**» Сура» Сава», аят 1.

Мудрий: це означає, що Він керує тим, що було створено Ним як у цьому світі, так і в іншому світі, за допомогою вста-

новлених ним законів буття і релігійних законів і Він судить, як забажає. Ніхто не може відвернути Його рішення, а Він має мудрість, тому всі Його веління і творіння відрізняються досконалою точністю і красою.

Всезнаючий: тобто обізнаний з явним і таємним. До якостей Аллаха відносяться:

Лик

Аллах Всевишній сказав:

— Вічний лише лик Господа твого, Володаря величі і шанований. Сура «Милостивий», аят 27.

Руки

Аллах Всевишній сказав:

— А Його руки простягнуті… Сура «Трапеза», аят 64.

Очі

Аллах Всевишній сказав:

— Терпи ж, доки не прийде рішення Господа твого, воістину, ти перед нашими очима. Сура «Гора», аят 48.

Аллах Всевишній також сказав:

— …щоб виростили тебе на Моїх очах. Сура «Та ха», аят 39.

Тут маються на увазі два очі, і тому посланець Аллаха ﷺ сказав: «***…Воістину, Господь ваш не є однооким***».

Три вищезгадані атрибути мають відношення до сутності Аллаха.

Утвердження на троні

Аллах Всевишній сказав:

— Милостивий, який утвердився на троні. Сура «Та ха», аят 5.

Аллах Всевишній також сказав:

— Потім Він утвердився на троні. Сура «Перешкоди», аят 54.

Твердження, про яке йдеться, вказує на висоту (вищу межу), перебування вище за все інше, підйом і стійкість. Подібне твердження належить до якостей дії.

Спільне перебування

Аллах Всевишній сказав: «**Він той, хто створив небеса і землю за шість днів, а потім затвердився на троні. Він розповідає про те, що проникає в землю, і про те, що виходить із неї, про те, що сходить із неба, і про те, що сходить до нього. Де б ви не були, Він з вами всюди, і бачить Аллах все, що ви робите**» Сура «Залізо», аят 4.

Аллах Всевишній також сказав:

— Невже ти не знаєш, що відомо Аллаху і те, що на небесах, і те, що на землі? Не буває таємної розмови між трьома, щоб Він не був четвертим; між п'ятьма, щоб Він не був шостим; між більшою чи меншою кількістю, ніж було перераховано, без того, щоб Він не був з ними, де б вони не були. А потім, у День воскресіння, Він розповість їм про те, що вони творили, адже Аллах про все знає! Сура «Перепираюча», аят 7.

Аллах Всевишній також сказав:

— …[Мухаммад] сказав своєму супутнику: «Не засмучуйся, бо Аллах з нами! Сура «Покаяння», аят 40.

Аллах Всевишній також сказав:

— Воістину, Аллах — з богобоязливими та тими, хто творить добрі справи. Сура «Бджоли», аят 128.

Це спільне перебування буває двох видів: спільне перебування з усіма, на що вказують цитовані вище аяти із сур «Залізо» і «Супереч». Це пов'язано з всеосяжним знанням Творця про всі створені Ним істоти. Другим видом є спільне перебування з частиною створених Ним істот, на що вказують цитовані вище аяти з сур «Покаяння» та «Бджоли».

Тут йдеться про тих, хто близький до Нього, бо, за змістом цих аятів, Він завжди надає їм допомогу та підтримку та зберігає їх.

Прибуття

Аллах Всевишній сказав:

— Невже вони сподіваються на щось інше, крім як на те, що Аллах у супроводі ангелів прибуде до них, у затінку хмар. Сура «Корова», аят 210.

Аллах Всевишній також сказав:

— …коли Господь твій прийде разом із ангелами, що вишикувалися в ряди… Сура «Зоря», аят 22.

Тут мається на увазі прихід Аллаха Всевишнього на День воскресіння для винесення остаточного рішення щодо рабів Його. Ці якості є властивостями дії.

Сходження до нижнього неба

В обох «Сахіхах» наводиться хадис, що передається за словами Абу Хурайри, нехай буде задоволений ним Аллах, який повідомив, що Пророк ﷺ сказав: «***Щоночі, коли минають дві третини ночі, Господь наш спускається до нижнього неба і каже: "Я відповім тому, хто стане взивати до Мене, Я по-***

радую того, хто попросить Мене про щось, Я пробачу того, хто проситиме Мене про пробачення”».

Таким чином, даний хадис є підтвердженням того, що Аллах Всевишній, слава Йому, щоночі спускається до нижнього неба, що має відношення до якостей дії.

Мова

Аллах Всевишній сказав:

— І коли Муса прийшов до призначеного нами терміну, його Господь заговорив із ним… Сура «Перешкоди», аят 143.

Аллах Всевишній також сказав:

— І ось, сказав Аллах: «О ‘Іса, сину Марйам!» Сура «Трапеза», аят 116.

Аллах Всевишній також сказав:

— І якщо якийсь багатобожник попросить у тебе притулку, то дай йому притулок, щоб він міг чути слова Аллаха. Сура «Покаяння», аят 6.

Мова або слова Аллаха належить до Його якостей. Аллах Всевишній каже, якщо захоче, Він каже, коли захоче і як схоче. Голос Його чутний, а слова Аллаха є, з однієї сторони, якістю Його сутності, а з іншого — якістю дії.

Коран містить у собі послані та нестворені слова Аллаха. Аллах Всевишній сказав: «**І це благословенне Писання, яке ми послали, то слідуйте йому…**» Сура «Скот», аят 155.

Як вже було сказано, слова Аллаха є одним з Його якостей, а Його якості не створені.

Любов

Аллах Всевишній сказав: «**…Воістину, Аллах любить тих, хто творить благодіяння**» Сура «Корова», аят 195.

Аллах Всевишній також сказав:

— Воістину, Аллах любить богобоязливих. Сура «Покаяння», аят 4.

Задоволення

Аллах Всевишній сказав:

— Аллах буде задоволений ними, і вони будуть задоволені Аллахом. Сура «Трапеза», аят 119.

Гнів

Аллах Всевишній сказав: «**…а Аллах розгнівався на них…**» Сура «Перемога», аят 6.

Ми точно знаємо про те, що ці імена та якості належать Аллаху, бо так назвав Себе Він Сам і так називав Його посланець ﷺ. У цьому немає жодних відступів від Корану та Сунни, адже від явного їхнього сенсу неприпустимо відхилятися, як неприпустимо ні намагатися з'ясувати, що саме криється за цим, ні порівнювати його якості з властивостями, притаманні людям.

Аллах Всевишній сказав:

— Немає нічого, подібного до Нього… Сура «Рада», аят 11.

Аллах Всевишній також сказав:

— Чи знаєш ти іншого, хто був би подібний до Нього? Сура «Марія», аят 65.

Аллах Всевишній також сказав:

— …і немає нікого, що дорівнює Йому. Сура «Очищення віри», аят 4.

Як правильно розуміти єдинобожжя у володінні божественними іменами та якостями.

Правильне розуміння імен та якостей Всевишнього Аллаха ґрунтується на твердій вірі та абсолютної переконаності у всіх

іменах та якостях, якими Аллах охарактеризував Себе Сам і якими Його охарактеризував Посланець Аллаха, нехай благословить його Аллах і вітає, без їхнього спотворення (*тахриф*) або заперечення (*та'тиль*), а також без їх уявлення (*такіф*) і уподібнення їх якостям творінь (*тамсиль*).

Спотворення (*тахриф*) передбачає зміну істинної суті імен та якостей Аллаха. Воно буває двох видів:

1) Спотворення назви за допомогою додавання до слова зайвих букв, або видалення з цього слова однієї чи кількох літер, або шляхом зміни у ньому наголошень (*харакатів*). Таким чином представники заблуканих течій змінили слово «*істауа*» у висловленні Всевишнього: «**Милостивий піднісся на Трон (або затвердився на Троні)**» сура «Та ха», аят 5. Значенням даного слова є «піднявся», «піднявся», «утвердився», але вони витлумачили його як «*істауля*», що вже дає докорінно інше значення — «опанував».

2) Спотворення значення за допомогою тлумачення слова всупереч його споконвічному значенню, який вклали в нього Аллах та Його посланець. Наприклад, тлумачення слова «*йад*» у виразі Всевишнього «Рука Аллаха» як «міць Аллаха» або Його «милість». Дане тлумачення є неправильним і немає основи ні в текстах Корану та Сунни, ні в загальноприйнятих правилах арабської мови.

Заперечення (*та'тиль*) має на увазі повне невизнання якостей Аллаха. Так чинять ті, які вважають, що у Всевишнього Аллаха взагалі відсутні якісь якості.

Уявлення (*такіф*) має на увазі уявлення (опис) характеристик або образу божественних якостей. Так надходять дея-

кі представники заблуканих течій, які спотворюють значення якостей Аллаха, надають їм певної форми та описують, наприклад, якою є Його Рука або як Він піднявся на Трон. Такі описи брехливі, оскільки про це не знає ніхто, крім Самого Аллаха. Творіння не знають цього і не здатні до осягнення цього.

Уподібнення (*тамсіль*) мається на увазі уподібнення якостей Аллаха якостям творінь. Така людина, наприклад, каже: «Аллах має слух, такий самий, як наш слух», — або: «У Аллаха є Лик, такий, як наші обличчя». Аллах понад усього цього!

Правильний підхід до імен та якостей Аллаха будується на трьох принципах, і кожен, хто зрозуміє та прийме їх, ніколи не впаде в оману у цьому питанні. Ці принципи такі:

1. Жодна з якостей Великого і Піднесеного Аллаха не схожі на якості Його творінь. Сказав Всевишній Аллах: «**Немає нікого подібного до Нього, і Він — Той, Хто чує, що бачить**» Сура «Рада», аят 11. Цей прекрасний аят вказує на відсутність будь-якої подібності між Творцем і твореннями і ясно стверджує, що Всевишній має слух і зір, які не схожі на слух і зір творінь, незважаючи на те, що ці дві якості притаманні дуже багатьом із створінь Аллаха. Також це доводиться словами Всевишнього: «**Нікого не порівнюйте з Аллахом**» Сура «Бджоли», аят 74, і словами Аллаха: «**…немає нікого рівного Йому**» Сура «Очищення віри», аят 4.

2. Імена та якості, якими Аллах назвав та охарактеризував Себе і якими Його охарактеризував Його посланець, личать Його величі.

3. Не можна намагатися осягнути сутність якостей Всевишнього Аллаха, тому що творіння не здатні на це. Довід словами Всевишнього: «**Він знає їхнє майбутнє і минуле, але вони не здатні осягнути Його своїм знанням**» Сура «Та ха», аят 110.

Людина, яка володіє здоровим глуздом, повинна розуміти, що його розум має межу, за межі якого він не в змозі перейти, і це подібно до того, як можливості його слуху і зору теж є не безмежними. Той же, хто намагається досягти своїм розумом те, чого досягти неможливо, і вдається, наприклад, у міркування про сутність якостей Аллаха, той подібний до того, хто хоче побачити, що знаходиться за стіною, чи сподівається почути звук, який лунає далеко від нього.

Коран і Сунна згадують безліч прекрасних імен та досконалих якостей Всевишнього Аллаха, і порахувати їх повністю неможливо. Наведені нами імена та якості є лише деякими із них. Кожен мусульманин повинен визнавати всі божественні імена та якості так, як це личить величі та досконалості Аллаха. Він має визнавати все те, як Аллах охарактеризував Себе в Корані, адже Йому відомо про Себе краще, ніж Його творінням.

Кожен мусульманин має визнавати і те, чим Аллаха описав у Сунні Його Посланець, нехай благословить його Аллах і вітає, адже він був обізнаний про Господа краще, ніж всі інші люди, був найщирішим, красномовним, найблагочестивішим і богобоязливішим серед них. І ніхто не має права заперечувати якусь із якостей Всевишнього Аллаха або уподібнювати їх якостям творінь, тому що «**немає нікого подібного до Нього, і Він — Той, Хто чує, що бачить**» Сура «Рада», аят 11.

Єдинобожжя в божественності (таухід аль-улюхійя)

Слово «*улюхійя*» в арабській мові утворюється від слова «ілях», яке означає «божество». «Божество» — це те, чому підкоряють-

ся на основі любові і звеличення. Йому підкоряються і принижуються, його бояться і бажають, до нього звертаються у нещастях і до нього звертають молитви у важливі моменти життя, на нього сподіваються в очікуванні блага і шукають притулку. І все це виникає в серці людини по відношенню до божества з тієї причини, що божество має якості досконалості і величі, які не доступні людині і всьому створеному.

Єдинобожжя в божественності (*таухід аль-улюхійя*) — це переконання серцем у тому, що лише один Аллах є істинним божеством і лише Він має право на те, щоб йому поклонялися. Адже якщо тільки Всевишній Аллах один Господь і тільки Він один має досконалі імена та якості, то тільки Він один і є справжнє божество.

Всевишній Аллах сказав:

— Ми відправили до кожного народу посланця, щоб вони сказали їм: «Поклоняйтесь Аллаху та уникайте хибних богів» Сура «Бджоли», аят 36**.**

Всевишній Аллах сказав:

— Це тому, що Аллах є Істина, а те, чому вони поклоняються окрім Нього, є брехня, а також тому, що Аллах — Піднесений, Великий. Сура «Паломництво», аят 62.

І Всевишній Аллах у Корані повідомив нам, що всі об'єкти поклоніння людей, яких вони вважають за божества, є брехнею. Тобто поклоняючись їм шляхом підпорядкування, мольба з благаннями, надією, страхом, вдавання за допомогою, сподівання, людина не отримає від них нічого. Як сказав Всевишній Аллах:

— Невже вони долучають у товариші до Аллаха тих, які нічого не творять, тоді як самі були створені, які не здатні надати їм підтримку та не здатні допомогти навіть самим собі? Сура «Перешкоди», аяти 191–192.

— А ті, до кого ви звертаєтеся замість Нього, не здатні надати вам підтримку і не здатні допомогти навіть самим собі. Сура «Перешкоди», аят 197.

— Він подовжує день за рахунок ночі та подовжує ніч за рахунок дня. Він підкорив сонце та місяць, і вони рухаються до призначеного терміну. Таким є Аллах, ваш Господь. Йому належить влада, а ті, до кого ви звертаєтеся окрім Нього, не володіють навіть плівкою на фініковій кісточці. Коли ви звертаєтеся до них, вони не чують вашої молитви, а якби навіть почули, то не відповіли б вам. У День воскресіння вони відкинуть ваше поклоніння. Ніхто не розповість тобі так, як Той, Хто знає. Сура «Творець», аяти 13–14.

Більшість людства визнає Аллаха Господом, Творцем, Наділяючим долею, Володарем — і все це стосується до єдинобожжя в пануванні, — і водночас долучає у поклонінні Йому в товаришіі всіляких ідолів та бовванів, мертвих праведників та ангелів, зірок та дерев, які не можуть завдати комусь шкоди або принести користь, не можуть ні наділити нічим, не позбавити чогось.

Як сказав Всевишній Аллах: «**Більшість їх вірує в Аллаха, долучаючи до Нього співтоваришів**» сура «Йосиф», аят 106**.**

Язичники часів пророка, нехай благословить його Аллах і вітає, визнавали Аллаха Господом, Творцем, Який наділяє долею і Володарем, проте їх багатобожжя виражалося в поклонінні комусь і чомусь поряд з Господом світів. Вони надавали Аллаху рівних і товаришів, взиваючи до них з благаннями, просячи їх про спасіння і благаючи їх про свої потреби. Всевишній Аллах у багатьох місцях Свого Писання вказує нам на те, що араби-багатобожники визнавали панування Аллаха, тобто *таухід ар-рубубійя*, але разом з тим долучали до Нього товаришів у поклонінні. Так Всевишній Аллах сказав: «**Якщо ти запитаєш їх: “Хто створив небеса і землю і підкорив сонце**

і місяць?", — вони неодмінно скажуть: "Аллах". До чого ж вони огидні від істини!» Сура «Павук», аят 61**.**

Аллах, Святий Він і Великий, також сказав: «**Якщо ти спитаєш їх: "Хто посилає з неба воду і оживляє нею землю після того, як вона померла?", — Вони неодмінно скажуть: "Аллах". Скажи: "Хвала Аллаху!" Але більшість їх не розуміє»** Сура «Павук», аят 63**.**

Він також сказав: «**Якщо ти спитаєш у них, хто створив їх, вони неодмінно скажуть: "Аллах". До чого ж вони відвернуті від істини!»** Сура «Прикраси», аят 87**.**

Він також сказав: «**Скажи: "Кому належить земля і ті, хто на ній, якщо тільки ви знаєте?" Вони скажуть: "Аллаху". Скажи: "Невже ви не пом'ятаєте навчання?" Скажи: "Хто Господь семи небес та Господь великого Трону?" Вони скажуть: "Аллах". Скажи: "Невже ви не лякаєтеся?" Скажи: "У чиїй Руці влада над усякою річчю? Хто захищає і від Кого немає захисту, якщо ви знаєте?" Вони скажуть: "Аллах". Скажи: "До чого ж ви обдурені!"»** Сура «Віруючі», аяти 84–89**.**

Араби-багатобожники часів Пророка ﷺ не вважали, що ідоли самі посилають дощ, наділяють цей світ долею і керують його справами. Навпаки, вони були переконані в тому, що на все це здатний лише Пречистий Господь, і визнавали, що їхні ідоли, до яких вони звертаються з благаннями замість Аллаха, самі є творіннями і не здатні самостійно ні принести користь, ні нашкодити як собі, так і тим, хто поклоняється їм. Вони знали, що ці ідоли не здатні ні вбивати, ні оживляти, ні воскресати так само, як і не можуть чути, ні бачити. Вони вірили, що тільки сам Всевишній Аллах один може це і що ніхто не поділяє з Ним цієї влади, і що ні вони самі, ні їхні боввани не здатні на це. Вони визнавали, що Пречистий Аллах є єдиним Творцем, а решта істот — це Його творіння, що Він єдиний Господь, тоді як всі інші — є Його рабами, які повністю підвладні Йому. Але

водночас вони долучали до Нього товаришів і посередників з числа Його творінь, просячи їх про заступництво перед Аллахом і намагаючись цим наблизитися до Нього. І Всевишній Аллах сказав про них: «**А ті, що взяли собі замість Нього інших покровителів і помічників, кажуть: "Ми поклоняємося їм тільки для того, щоб вони наблизили нас до Аллаха як якомога ближче"**» Сура «аз-Зумар», аят 3**.**

Тобто вони просили у них за себе заступництва перед Аллахом, щоб їм було надано допомогу, даровано долю, і щоб були приведені у належний порядок їхні інші мирські справи.

Як ми бачимо, багатобожники в основі своїй визнавали те, що Аллах є Господом всього існуючого, однак, незважаючи на це Всевишній не назвав їх мусульманами. Навпаки, Аллах, Святий Він і Великий, сказав про них, що вони є багатобожниками і невіруючими, погрожував їм вічними муками в пеклі і зробив їхнє життя та майно дозволеними для Свого Посланця ﷺ, бо вони не дотримувалися обов'язкової умови єдинобожжя у пануванні, тобто, не поклонялися лише одному Аллаху.

З усього сказаного ясно випливає те, що визнання Аллаха єдиним Господом, без поклоніння лише Йому одному недостатньо для того, щоб бути мусульманином і не рятує від покарання Аллаха. Більш того, таке визнання панування Всевишнього без усамітнення Його в поклонінні є незаперечним доказом проти самої людини через те, що вона зобов'язує його щиро спрямовувати своє служіння лише одному Аллаху, не долучаючи до Нього товаришів, і покладає на нього обов'язок поклонятися лише Йому одному.

Слова єдинобожжя — свідчення Ля іляха ілляЛлах

Ця класифікація не означає, що існують три самостійні і не пов'язані між собою види єдинобожжя, і що достатньо сповідувати якийсь один вид, а рештою можна знехтувати, і що серед них є більш важливі та менш важливі. Людина вважається сповідуючою єдинобожжя тільки у тому випадку, якщо вона сповідує усі три види. Хто ж надає Аллаху співтоваришів в одному з видів, той начебто надає Йому товаришів у всіх видах, оскільки між ними існує тісний взаємозв'язок. Як приклад можна навести людину, яка звертається не до Аллаха з благаннями про те, на що здатний лише Аллах. Вона надає Аллаху товаришів у всіх трьох видах таухіду. Вона надає Йому товаришів у поклонінні, тому що звертається з благанням, яке є поклоніння, до когось крім Аллаха, оскаржуючи тим самим єдність Аллаха у Божественності. Якщо говорити про єдиність Аллаха в Господстві, то ця людина звертається до когось крім Аллаха в надії отримати користь або відвести від себе шкоду, тому що впевнена: той, до кого вона звертається, здатний розпоряджатися у володіннях Аллаха та задовольнити прохання. Якщо ж говорити про єдиність Аллаха у володінні досконалими Іменами та Якостями, то з цих дії випливає, що той, до кого звертається, — той, хто чує, близький, і він чує всіх, хто взиває до нього, і здатний виконати їхні бажання і дати їм те, про що вони просять.

І те, що тільки один Аллах є справжнім божеством знаходить своє вираження у словах свідчення: «Ля іляха илля Аллах» — Немає божества гідного поклоніння крім Аллаха.

Суть цього великого свідчення полягає в тому, що ніхто, крім Аллаха, не має права на поклоніння з боку творінь, адже

ніхто крім Аллаха не має божественних якостей: якостей досконалості та величі, тільки Він є Великим Господом і Творцем всього існуючого. Тільки Він керує всіма процесами у всесвіті, тільки Він є володарем всіх якостей досконалості та далекий від будь-яких недоліків, і, отже, принижуватися і упокорюватися слід тільки перед Ним.

Всевишній Аллах один створює творіння спочатку і відтворює його повторно, і ніхто не бере участі в цьому процесі поряд з ним. А це означає, що тільки Він заслуговує на поклоніння, і ніхто не має права бути Його співтоваришем у цьому.

Умови свідоцтва Ля іляха ілляЛлах

Для того, щоб ці великі слова, вимовляючи які, людина оголошує про своє приєднання до релігії Іслам, щоб виходили з серця і принесли вимовляючому користь, повинні бути дотримані сім умов. Вказівки на них є в Корані та Сунні, проте йдеться не про те, щоб запам'ятовувати напам'ять відповідні умови, а про те, щоб дотримуватися їхнього сенсу, бо може статися так, що одна людина стане дотримуватися всіх цих умови, хоч і не зможе їх перерахувати, а інший пам'ятатиме все, чинячи дії всупереч цьому.

ПЕРШЕ: знання, несумісне з невіглаством

Тут мається на увазі знання сенсу цих слів, які укладають у собі як заперечення, і твердження.

Аллах Всевишній сказав:

— То знай же, що немає божества, гідного поклоніння крім Аллаха. Сура «Мухаммад», аят 19.

Аллах Всевишній також сказав:

— …хіба лише ті, що визнали істину, знаючи про це. Сура «Прикраси», аят 86.

Маються на увазі ті, що засвідчили, що немає божества, гідного поклоніння крім Аллаха, знаючи серцями про сенс який вони вимовили мовою.

Аллах Всевишній також сказав:

— засвідчив Аллах, а також ангели і наділені знанням, що немає божества, гідного поклоніння, крім Нього, і що Він дотримується справедливості. Немає божества, крім Нього, Могутнього, Мудрого. Сура «Родина Імрану», аят 18.

ДРУГЕ: впевненість, несумісна із сумнівами

Йдеться про те, що той, хто вимовляє ці слова, повинен бути повністю впевнений у тому, що він говорить, не відчуваючи при цьому ніяких сумнівів. Аллах Всевишній сказав: «**Віруючі — це тільки ті, які увірували в Аллаха та Його посланця, а потім не відчували сумнівів і не пошкодували свого майна та свого життя на шляху Аллаха. Вони і є правдиві**» Сура «Кімнати», аят 15**.**

Таким чином, Всевишній назвав умовою щирості їх віри в Аллаха та Його посланця відсутність сумнівів.

В «ас-Сахіху» наводиться хадис, що передається за словами Абу Хурайри, хай буде задоволений ним Аллах, який повідомив, що посланець Аллаха ﷺ сказав: «***Свідчу, що немає божества, гідного поклоніння крім Аллаха, і що я посланець Аллаха, і, воістину, після того, як раб Аллаха, який не відчував сумнівів у цьому, зустріне Аллаха, він обов'язково увійде до Раю!***»

ТРЕТЄ: згода, несумісна з відхиленням

Мається на увазі злагода серця з тим, чого вимагає це свідчення, виражене словами і підтверджене справами, і відхилення всього іншого, якщо це суперечить сенсу свідчення. Не так чинили люди, які відкидали слова посланців, про які Аллах Всевишній сказав так:

— І коли раніше Ми посилали якогось повідомляча до тої чи іншої громади, знатні казали: «Воістину, ми застали своїх батьків прихильниками такої віри і ми прямуємо їх стопами!» Сура «Прикраси», аят 23**.**

Що ж до невірних, то про них Аллах Всевишній сказав так:

— Адже, коли їм казали: «Немає божества, гідного поклоніння крім Аллаха», вони гордовито заперечували це і казали: «Невже зречемося ми своїх богів через якогось божевільного поета?» Сура «Ті, що вишикувалися в ряди», аяти 35–36.

В «ас-Сахіху» наводиться у приклад хадис, що передається за словами Абу Муси аль-Ашарі, нехай буде задоволений ним Аллах, який повідомив, що Пророк ﷺ сказав: «***Воістину, керівництво і знання, з якими Аллах послав мене до людей, подібні дощу, що випав на землю. Частина цієї землі була гарною, вона ввібрала в себе воду, і на ній виросло багато трави. Інша частина землі була безплідною, але вона затримала на собі воду, і Аллах зробив її корисною людям, які стали вживати цю воду для пиття, напувати нею худобу та використовувати її для зрошення. Дощ випав також на іншу частина землі, що була рівниною, яка не затримала на собі воду і на якій нічого не виросло. Ці частини землі подібні до тих людей, які стали обізнаними в релігії Аллаха Всевишнього отримали користь від того, з чим послав мене Аллах стали вчитися самі і вчити інших, і тим, хто***

***не звернувся до цього сам, а також тим, хто не прийняв керівництва Аллаха, з яким я був спрямований до людей*».**

ЧЕТВЕРТЕ: підпорядкування, несумісне з відмовою

Мається на увазі підпорядкування вимоги щирого поклоніння одному лише Аллаху, на яке вказують слова свідчення, і відмова від поклоніння будь-чому іншому. Аллах Всемогутній і Великий сказав:

— Зверніться до вашого Господа і підкоріться Йому…

Сура «Натовпи», аят 54.

Аллах Всевишній також сказав:

— Той, хто звертає своє обличчя до Аллаха і творить добро, вже знайшов міцну опору. Сура «Лукман», аят 22.

Тут маються на увазі слова «Немає божества, гідного поклоніння крім Аллаха», що ж стосується слів «звертає обличчя своє», то це означає — підкоряється і творить добро.

П'ЯТЕ: правдивість, несумісна з брехливістю

Йдеться про те, що коли людина вимовляє ці слова, її серце має бути у згоді з його мовою. Аллах Всевишній сказав:

— Аліф, лям, мім. Невже люди вважають, що їм дадуть спокій і не піддадуться випробуванню тільки тому, що вони скажуть: Ми увірували? Ми випробовували і тих, хто жив задовго до них, адже Аллах знає тих, які правдиві, і тих, які брехливі! Сура «Павук», аяти 1–3.

Що ж до лицемірів, то про них Аллах Всевишній сказав так:

— Серед людей є такі, що стверджують: «Ми увірували в Аллаха і в Судний день», але вони не вірять. Прагнуть вони обдурити Аллаха і тих, хто увірував, але обманюють

тільки самих себе, не знаючи про це. У серцях їх — хвороба, і так посилить Аллах їхню хворобу! Їм уготоване болісне покарання за те, що вони брехали. Сура «Корова», аяти 8–10.

В обох «Сахіхах» наводиться хадис, що передається за словами Му'аза бін Джабаля, нехай буде задоволений ним Аллах, який повідомив, що Пророк ﷺ сказав: «***Аллах заборонить вогню торкатися будь-кого з тих, хто принесе свідчення про те, що немає божества, гідного поклоніння окрім Аллаха, і що Мухаммад — Його раб і Його посланець***».

ШОСТЕ: щирість, несумісна з багатобожжям

Тут мається на увазі очищення справ від будь-яких домішок багатобожжя за допомогою доброго наміру.

Аллах Всевишній сказав:

— …а велено їм було лише поклонятися Аллаху, будучи щирими в релігії і залишаючись подібними до ханіфів. Сура «Явний знак», аят 5.

Аллах Всевишній також сказав:

— І поклоняйся Аллаху, будучи щирим у релігії. Воістину, слід бути в релігії щирим щодо до Аллаха. О так! Щиро вірять лише в Аллаха. Сура «Натовпи», аяти 2–3.

У «Сахіху» аль-Бухарі наводиться хадіс, що передається з слів Абу Хурайри, нехай буде задоволений ним Аллах, який повідомив, що Пророк ﷺ сказав: «***Найбільшого успіху завдяки моєму заступництву доможуться ті, хто вимовлятиме слова "Немає божества, гідного поклоніння крім Аллаха", зберігаючи щирість у серці***».

СЬОМЕ: кохання, несумісне з ненавистю

Мається на увазі любов як до самих слів свідчення, так і до того, чого вони вимагають і на що вказують, а також любов до тих, хто діє відповідно до його змісту, дотримуючись усіх необхідних умов. Під цим мається на увазі також ненависть до багатобожжя, несумісного із змістом цих слів, і до багатобожників. Аллах Всевишній сказав:

— Серед людей є такі, що прирівнюють інших до Аллаха і люблять їх так само, як люблять Аллаха, але Аллаха сильніше люблять ті, хто повірив. Сура «Корова», аят 165.

В обох «Сахіхах» наводиться хадис, що передається за словами Абу Хурайри, нехай буде задоволений ним Аллах, який повідомив, що посланець Аллаха ﷺ сказав: «***Не повірить ніхто з вас по-справжньому, доки не полюбить мене більше за своїх дітей, свого батька та решти людей***».

В обох «Сахіхах» наводиться хадис, що передається за словами Анаса, нехай буде задоволений ним Аллах, який повідомив, що посланець Аллаха ﷺ сказав: «***Тільки той відчує насолоду віри, хто відрізняється трьома якостями: любить Аллаха і посланця Його більше, ніж все інше, любить ту чи іншу людину тільки заради Аллаха і не бажає повертатися до невіри, від якої врятував його Аллах, як не бажає він, щоб його вкинули у вогонь***».

Стовпи поклоніння

Як ми говорили «*ілях*» («божество») — це те, чому підкоряються на основі любові та звеличення. І це підпорядкування, засноване на любові та звеличенні і є поклоніння, в арабській

мові позначається словом «*ібада*». Про дорогу кажуть, що вона «*му'аббад*» (походить від слова «*ібада*»). Мається на увазі, що дорога проторена і втоптана ногами — тобто ця дорога підпорядкована. Тому звідси походить слово «*ібада*» — підчинення, смиренність перед Аллахом.

Підпорядкованість Аллаху — це підпорядкування Йому у вчиненні тих дій, які Він наказав, і відмова від вчинення дій заборонених Ним, заснована на любові та звеличенні. Любов і звеличення з'являються в серці раба тоді, коли він пізнає свого Господа, пізнає єдність Аллаха в Господі і єдність Аллаха в Його досконалих іменах та якостях.

Любов до Аллаха є обов'язковою умовою поклоніння. Якщо людина підкоряється комусь смиренно і виконуючи дії перед ним, але при цьому ненавидить його, чи можна сказати, що він поклоняється йому? Ні!

Сказав Всевишній про любов віруючих до Нього:

— Серед людей є такі, що прирівнюють інших до Аллаха і люблять їх так само, як люблять Аллаха. Але Аллаха сильніше люблять ті, хто повірив. Сура «Корова», аят 165.

В обох «Сахіхах» наводиться хадис, в якому повідомляється, що посланник Аллаха ﷺ сказав: «***Тільки той відчує насолоду віри, хто відрізняється трьома якостями: любить Аллаха і посланця Його більше, ніж все інше, любить ту чи іншу людину тільки заради Аллаха і не бажає повертатися до невіри, від якої врятував його Аллах, також, як не бажає він, щоб його вкинули у вогонь***».

Окрім любові, поклоніння Аллаху обов'язково має містити страх і надію.

Страх перед Аллахом. Людина підкоряється Аллаху у виконанні Його наказів і заборон також через страх перед Аллахом. Адже Аллах лякає нас покаранням від Нього за неслухняність. Цей страх перед Аллахом у серці людини пов'язаний із порушенням наказів та заборон Аллаха і є обов'язковим.

Аллах наказав людям боятися Його:

— Не бійтеся їх, а бійтеся Мене, коли ви віруючі! Сура «Сімейство Імрана», аят 175.

— І тільки Мене бійтеся! Сура «Корова», аят 40.

Також страх перед Аллахом може бути пов'язаний з тим, що поклоніння людини не буде прийнято Аллахом. Як сказав Всевишній:

— Воістину, ті, що бояться Господа свого, перебуваючи в страху, які увірували в знамення Господа свого, які не визнають поряд із Господом своїм інших богів, які подають те, що належить, а серця їх бояться того, що судилося їм повернутися до свого Господа, всі вони поспішають творити добрі справи і намагаються перевершити в цьому інших. Сура «Віруючі», 57–61.

Ат-Тірмізі та імам Ахмад наводять хадис, в якому повідомляється, що Аїша, нехай буде задоволений нею Аллах, запитала посланця Аллаха про цей аят: «О посланець Аллаха, чи вказують слова Аллаха: "**…які подають те, що належить, а серця їх бояться…**", — на тих, хто перелюб діє, п'є вино і краде?» Він відповів: «***Ні, о дочка ас-Сіддіка, тут мова йде про таких, хто постить, молиться і подає бідним, відчуваючи страх перед тим, що це не буде від нього прийнято***».

Надія на Аллаха. Всевишній Аллах наказує нам сподіватися на Нього. Надія в серці людини під час здійснення поклоніння є обов'язковим. Як сказав Всевишній:

— …і не втрачайте надії на милість Аллаха, бо зневіряються в милості Аллаха лише люди невіруючі. Сура «Йосиф», аят 87.

Надія людини може бути пов'язана з очікуванням прощення від Аллаха за досконалі неслухняності. Коли людина кається у скоєних гріхах і сподівається на прощення Аллаха.

— Скажи Моїм рабам, які були надмірними і завдавали шкоди самим собі: «Не втрачайте надію на милість Аллаха. Воістину, Аллах прощає гріхи повністю, бо Він Пробачаючий, Милосердний. Сура «Натовпи», аят 53.

— Тим самим, які, здійснивши мерзенний вчинок або несправедливо вчинивши проти себе, згадали Аллаха і попросили вибачення за свої гріхи, бо хто прощає гріхи, крім Аллаха? Сура «Родина Імрану», аят 135.

— Чому ви не просите у Аллаха пробачення? Можливо, ви будете помилувані. Сура «Мурахи», аят 46.

Надія людини може бути пов'язана з очікуванням на те, що Аллах прийме досконале людиною поклоніння і винагородить за це відповідно до Своєї обіцянки.

— Невже той, хто всю ніч присвячує поклонінню, схиляючись до землі і стоячи, боїться майбутнього життя і сподівається на милість свого Господа. Сура «Натовпи», аят 9.

— Воістину, ті, котрі увірували, переселилися і виявили завзяття, сподіваються на милість Аллаха, а Аллах — Пробачаючий, Милосердний. Сура «Корова», аят 218.

Вчені назвали ці три види справ серця стовпами поклоніння, адже вони обов'язково повинні бути присутніми в серці того, хто поклоняється.

Багатобожжя, невіра, лицемірство

Аллах наказав увірувати в Нього і поклонятися лише Йому одному. Не виконання цього наказу може виявлятися у трьох формах: багатобожжя (*ширк*), зневіра (*куфр*), лицемірство (*ніфак*).

Багатобожжя (ширк)

Багатобожжя в арабській мові виражається словом «*ширк*», утворено від дієслова «*шарика*» — «бути співучасником, партнером (в справі)». А саме слово «*ширк*» відповідно означає «співучасть, партнерство».

Багатобожжя в загальному розумінні означає долучення до Аллаха товаришів у тому, що притаманне лише Аллаху. Існують три різновиди такого багатобожжя:

Перший різновид — це прилучення співтоваришів до Аллаха в пануванні, тобто рівняння творів з Аллахом у його якості Господа, або приписування будь-якої з цих якостей, наприклад, створення, послання спадку, умертвіння, управління всесвітом і т.д., будь-кому, крім Нього Одного. Аллах, Свят він і Великий, сказав: «**Чи є поряд з Аллахом інший творець, який давав би вам їжу з неба та землі? Немає божества, гідного поклоніння, крім Нього! До чого ж ви огидні від істини!**» Сура «Творець», аят 35.

Другий різновид — прилучення співтоваришів до Аллаха у володінні божественними іменами та атрибутами, тобто рівняння творінь з Аллахом у якомусь із цих імен та атрибутів.

Всевишній сказав: «**Немає нікого подібного до Нього, і Він — Всечуючий, Всевидячий**» Сура «Рада», аят 11.

Третій різновид — прилучення співтоваришів до Аллаха у поклонінні, тобто рівняння творінь з Аллахом у тому, що є винятковим правом тільки Його, як істинного Бога, гідного поклоніння. Це стосується намазу, посту, молитви, благання про порятунок, жертвопринесення, обітницю та всі інші види поклоніння, як великі, так і малі, як обов'язкові, так і бажані, як приховані, так і явні. Всевишній Аллах сказав: «**Серед людей є такі, які долучають до Аллаха рівних і люблять їх так само, як люблять Аллаха**» Сура «Корова», аят 165.

Велике багатобожжя — це прилучення Аллаху рівного і поклоніння йому так само, як Аллаху. Даний вид багатобожжя виводить людину, яка вчиняє її, з Ісламу і знищує всі її інші дії. А якщо людина помре, не покаявшись у такому багатобожжі, то буде приречена на вічне покарання в Аду. Там вона не помре, і муки її анітрохи не будуть полегшені.

Мале багатобожжя — це всі діяння, які можуть призвести до великого багатобожжя, а також вчинки та слова, названі у текстах Корану і Сунни багатобожжям, але не досягають ступеня великого багатобожжя. І Всевишній Аллах якщо забажає, то помилує такого грішника в День відплати, а якщо забажає, то піддасть його болісному покаранню. Існує кілька відмінностей між великим та малим багатобожжям, але серед них найбільш важливими є такі:

1. Велике багатобожжя прощається Всевишнім Аллахом тільки після принесення покаяння, тоді як мале багатобожжя може бути прощено Ним і без покаяння, а може бути й покарано, згідно з Його волею.

2. Велике багатобожжя робить марними всі інші справи того, хто вчинив його, а мале багатобожжя перетворює марно лише той вчинок, у якому воно мало місце.

3. Велике багатобожжя робить того, хто вчиняє його невірним, виводячи його з релігії, мале ж багатобожжя не виводить його з Ісламу.

4. Людина, яка померла на великому багатобожжі, назавжди потрапляє в пекло і позбавляється можливості потрапити до Раю, тоді як мале багатобожжя в цьому питанні подібно до інших гріхів.

Як з'явився ширк?

Основа багатобожжя та причина появи цього пороку серед роду людського криється в надмірному звеличенні, звеличенні і прославленні шанованих праведних предків. Всевишній Аллах сказав: «**Вони сказали: "Не зрікайтеся ваших богів: Вадда, Сува'а, Йагуса, Йаука та Насра". Вони вже завели в оману багатьох. Не примножуй беззаконникам нічого, крім помилок!**» Сура «Ной», аяти 23–24.

Вадд, Сува, Йагус, Йаук і Наср — це імена праведників, які жили у народі Нуха. Після їх смерті люди зробили їх статуї і назвали їх цими іменами. Це було зроблено ними для звеличення своїх праведних предків, увічнення пам'яті про них і нагадування про їхню гідність та перевагу. Але згодом саме це призвело їх до того, що вони почали поклонятися їм, обожнюючи їх, крім Всевишнього Аллаха.

Повідомляється, що ідоли, яким поклонявся народ Нуха, пізніше з'явилися й серед арабів. Вадду поклонялося плем'я Кіляб у Даумат аль-Джандалі, Сува'у — плем'я Хузейль. Йогусу спочатку поклонялося плем'я Мурад, а потім Бану Гатиф у містечку Джауф, біля Саби. Йауку поклонялося плем'я Хамдан, а Наср був у хім'яритів, у сім'ї Зуль-Киля. Іменами цих ідолів звали праведних мужів із народу Нуха. Коли вони померли, сатана навіяв їх одноплемінникам спорудити бовванів у місцях, де вони часто сиділи, і назвати цих бовванів їхніми іменами.

Вони зробили це, але тоді ніхто ще не поклонявся їм. Коли ж це покоління померло і зникло знання, їм стали поклонятися.

А також повідомляється, що вони були праведниками з числа нащадків Адама, та його послідовники брали з них приклад. Коли вони померли, їхні сподвижники, що брали з них приклад, сказали: «Якщо ми створимо їхні зображення, то спогади про них будуть викликати в нас ще більше бажання поклонятися Аллаху». Так вони створили їхні зображення; коли ж це покоління померло, і їх змінили інші, Ібліс почав навчати їх: «Вони (тобто ваші предки) поклонялися їм, і завдяки їм проливався дощ». Так люди почали поклонятися їм».

Зверніть увагу, що в їхньому вчинку об'єдналися відразу дві спокуси. Перше — те, що вони почали збиратися біля могил. своїх праведників; друге ж — те, що вони зробили їхні статуї, встановили їх у тих, місцях де проводили свої збори та стали сидіти біля них. Це й призвело до того, що так уперше в історії людства з'явилося залучення товаришів до Аллаха. Тому ці дві дії є найбільшими причинами і найнебезпечнішими шляхами, що призводять до виникнення багатобожжя у всі часи і в будь-якій країні.

Деякі види ширка

Прилучення співтоваришів до Аллаха у такому вигляді поклоніння як благання. І оскільки благання є формою поклоніння, то звернення з благанням до будь-кого, крім Аллаха, є багатобожжям. Отже, той, хто звертається з благанням до пророка, ангела, святогоу угодника, могили, каменю чи будь-якому іншому творінню, є багатобожник і невіруючий.

Аллах, Святий Він і Великий, сказав: «**У того, хто молиться разом з Аллахом іншим богам, не має на це жодного аргументу. Його рахунок зберігається у Господа. Воістину, невіруючі не досягнуть успіху**» Сура «Віруючі», аят 117.

А також слова Всевишнього: «**Коли вони сідають на корабель, то благають Аллаха, очищаючи перед Ним свою віру. Коли ж Він рятує їх і виводить на сушу, вони відразу починають долучати товаришів**» Сура «Павук», аят 65.

Залучення товаришів до Аллаха в такому вигляді поклоніння як намір. Такі вчинки людей, які роблять праведні справи лише задля досягнення якихось мирських цілей чи для показухи і здобуття слави, не прагнучи при цьому досягти достатку Аллаха і заслужити Його Рай. Такі люди роблять велике багатобожжя, про яке повідав Всевишній Аллах: «**Тим, хто бажає життя в цьому світі та її прикрас, Ми сповна віддамо за їхні вчинки в цьому світі, і вони не будуть обділені. Вони — ті, які в останньому житті не отримають нічого, крім Вогню. Марні їхні зусилля у цьому світі, і марні їх дії**» Сура «Худ», аяти 15–16.

Цей різновид багатобожжя потайливий, але дуже небезпечний.

Долучення співтоваришів до Аллаха у покорі. Той хто підкорюється творінням, коли вони дозволяють заборонене Аллахом або ж забороняють дозволене Ним, і вважає, що вони мають право стверджувати дозволеним чи забороненим, що забажають, та що люди можуть підкорятися їм у цьому, знаючи при цьому, що це суперечить шаріату Аллаха, той бере собі панів крім Аллаха і здійснює велике багатобожжя.

Всевишній Аллах сказав про це: «**Вони визнали господами крім Аллаха своїх первосвящеників та ченців, а також Месію, сина Мар'ям (Марії). Адже їм було наказано поклонятися лише одному Богові, крім якого немає іншого божества. Він перевищує тих, кого вони долучають у товариші!**»

Сура «Покаяння», аят 31.

У цьому аяті, сенс якого не викликає жодних протиріч, мається на увазі не звернення до богословів і священнослужителів з благанням, а підкорення їм у їхньому заклику до послуху

Аллаха, тобто у зміні Божого закону. Так пояснив цей аят Пророк, нехай благословить його Аллах і вітає сподвижника Аді бін Хатіму, коли той сказав йому: «Адже ми ж не поклоняємося їм!» Посланник Аллаха ﷺ пояснив йому, що послух їм тоді, коли вони наказують вчиняти гріхи і змінюють закон Аллаха і є поклонінням ім. Він запитав Аді: «***Хіба не забороняють вони те, що дозволено Аллахом, і ви вважаєте це забороненим, а якщо вони дозволяють заборонене Аллахом, то й ви дозволяєте собі це?***» Аді, нехай буде задоволений ним Аллах, відповів: «Так, це так». Тоді Пророк ﷺ сказав: «***Це і є поклоніння їм***» Ат-Тірмізі «Сунан» (3095), він назвав його добрим, ат-Табарані «аль-Муджам аль-Кабір» (17/92)

Залучення товаришів до Аллаха у любові. Тут мається на увазі любов-поклоніння, яка має на увазі звеличення, шанування об'єкта любові, а також приниження та смиренність перед ним. Подібним коханням можна любити лише одного Аллаха, у якого немає товаришів. І якщо раб звертає таку любов комусь, крім Аллаха, він робить велике багатобожжя. Доказом цього є слова Всевишнього: «**Серед людей є такі, які долучають до Аллаха рівних та люблять їх так само, як люблять Аллаха. Але ті, що повірили, люблять Аллаха сильніше**» Сура «аль-Бакара», аят 165.

Що таке невіра (куфр)?

У мовному значенні арабське слово «*куфр*» означає «покриття», «окута». Шаріатське значення цього слова передбачає повну протилежність віри і означає невіру в Аллаха та Його посланця. Невіруючим може бути і той, хто дійсно вважає істину брехнею, і той, хто не робить цього, але сумнівається в ній або відвертається від неї через заздрість, гординю чи потурання своїм пристрастям, які відволікають його від слідування Корану та Сунні.

Які види зневіри існують?

Невіра, як і багатобожжя, поділяється на велике та мале. Велика невіра прирікає людину на вічне перебування в пеклі, а за малу зневіру людина заслуговує на покарання, але не вічні страждання.

Велика невіра проявляється у п'яти різновидах:

Першим різновидом є невіра через те, що людина вважає істину брехнею (*куфр ат-такзіб*). Така невіра має на увазі переконання в тому, що пророки і посланці Аллаха були брехунами. І людина, яка вважає їх брехунами на словах або в серці, є невіруючим. Доказом цьому є слова Всевишнього: «**Хто може бути най несправедливішим за того, хто зводить наклеп на Аллаха або вважає брехнею істину, яка прийшла до нього? Хіба не в Гієні буде обитель невіруючих?**» Сура «Павук», аят 68**.**

Другий різновид великої невіри — це невіра по причині відмови від істини та гордині (*куфр аль-іба ва аль-істікбар*). Подібна людина знає про правдивість Посланця, так благословить його Аллах і вітає, і знає про те, що він приніс істину від Аллаха, однак він не кориться його наказам і не виконує його наказів через зарозумілість і впертість.

Всевишній сказав: «**Ось ми сказали ангелам: "Падіть ниць перед Адамом". Вони впали ниць, і тільки Ібліс відмовився, запишався і став одним з невіруючих**» Сура Корова, аят 34.

Третьою формою прояву великої невіри є невіра через сумнів (*куфр аш-шакк*). Це коли людина вагається і не відчуває впевненості у правдивості посланців. Ця форма невіри називається також перебуванням у здогадах, оскільки здогади та сумніви є протилежністю впевненості та переконаності. Доказом на користь цього є слова Всевишнього: «**Він увійшов до свого саду, роблячи несправедливість проти самого себе**

кажучи: “Я не думаю, що він колись зникне. Я не думаю, що настане Час. Якщо ж мене повернуть до мого Господа, то після повернення я знайду там щось ще прекрасніше”. Товариш його, розмовляючи з ним, сказав: “Невже ти не віриш у Того, Хто створив тебе із землі, потім — з краплі, а потім зробив тебе людиною? Що ж до мене, то мій Господь Аллах, і я нікого не прилучаю в товаришi до мого Господа”»

Сура «Печера», аяти 35–38.

Четвертий різновид — це невіра з огидою від істини (*куфр аль-і’рад*). Під огидою тут мається на увазі повна відраза від Ісламу, тобто відвертання людини по відношенню до себе, і сказав: «Я не думаю, слухом, серцем та знаннями від того, що приніс Посланник ﷺ». Доказом цього служать слова Всевишнього Аллаха: «**Але ті, хто не вірують, відвертаються від того, від чого їх застерігають**» Сура «Бархани», аят 3**.**

П’ятою формою прояву великої невіри є невіра з проявами лицемірства (*куфр ан-ніфак*). Це коли людина лицемірить у переконаннях, тобто приховує свою зневіру і видає себе за віруючого. Про це свідчать слова Всевишнього Аллаха: «**Це тому, що вони увірували, а потім стали невіруючими. Потім їхні серця були запечатані, і тепер вони не розуміють**» Сура «Лицеміри», аят 3**.**

Мала невіра — це така невіра, яка не перетворює людину в невіруючого, проте прирікає його на суворе покарання, але не на вічні страждання у пеклі. Мала зневіра фактично є невдячністю за надану милість і включає у собі всі дії, які у текстах Корану і Сунни називаються зневірою, однак не досягають ступеня великої зневіри. Нижче ми наведемо деякі приклади малої невіри.

Посланець Аллаха ﷺ сказав: «***Дві якості в людях є виявом невіри: паплюження роду і голосіння за небіжчиками***» Муслім «Сахих», 67.

Він ﷺ також сказав: «***Не повертайтеся після мене до зневіри, рубаючи голови один одному***» Аль-Бухарі «Сахіх» 121, Муслім «Сахіх» 65.

Ці та інші приклади відносяться до малої невіри, яка не виводить людину з Ісламу.

Два види лицемірства

Велике лицемірство

Таким є лицемірство, що стосується переконань, інакше кажучи, висловлювання прихильності до ісламу і приховування невіри. Винні в подібному гріху виявляться насправді дні пекла, нижче інших невірних, про що розповів Аллах Всевишній:

— Воістину, лицеміри будуть на самому дні Ада, і не знайдеться заступника для них. Сура «Жінки», аят 145.

Мале лицемірство

Його називають ще й «практичним лицемірством», а це означає, що прояви його різноманітні. Так, наприклад, повідомляється, що Пророк ﷺ сказав: «***Лицеміри відрізняють собою три ознаки: якщо він розповідає про щось, то бреше, якщо обіцяє щось, то не стримує своєї обіцянки, а якщо йому довіряються у чомусь, він зраджує***». Цей хадис зі слів Абу Хурайри, нехай буде задоволений ним Аллах, передали аль-Бухарі та Муслім.

Повідомляється також, що Пророк ﷺ сказав: «***Істинним лицеміром є той, хто об'єднав у собі чотири якості, а той,***

хто відрізняється хоча б одним з них, не позбудеться свого лицемірства, поки не позбавиться цієї якості. Чотири, про які йдеться, відрізняється той, хто зраджує, якщо йому довіряються, бреше, якщо розповідає про щось, надходить віроломно, якщо укладає договір із будь-ким, і переступає межі закону, якщо ворогує з ким-небудь». Цей хадіс аль-Бухарі та Муслім передають зі слів ‘Абдаллаха бін ‘Амра.

Віра в ангелів

Така віра має на увазі тверду переконаність у тому, що Аллах має ангелів, яких Він створив зі світла, що Він поклав на них певні обов'язки, виконанням яких вони зайняті, і що Він наділив їхньою здатністю повного підкорення Його наказам і силою, необхідною для їхнього здійснення.

Віра в них включає віру в цілому і віру зокрема.

Щодо віри зокрема, то тут мається на увазі віра у тих з них, кого Аллах та посланник Його, назвали поіменно, а також віру в істинність повідомлень про їх атрибути та справи, що ж до віри загалом, то вона має відношення до всього іншого.

Муслім у своєму «Сахіху», а також імам Ахмад у своєму «Муснаді» наводять хадис, що передається зі слів «Аїші, нехай буде задоволений нею Аллах, яка повідомила, що посланець Аллаха ﷺ сказав: «***Ангели були створені зі світла, джини — з палаючого вогню, а Адам з того, про що вам було сказано***».

Одним із атрибутів, властивих ангелам, є крила.

Аллах Всевишній сказав:

— Хвала Аллаху, Творцю небес та землі, що призначив посланцями ангелів, що володіють двома, трьома та чотир-

ма крилами. Примножує Він у творінні, що забажає, бо Аллах владний над усім існуючим. Сура «Творець», аят 1.

Що ж до посланця Аллаха ﷺ, то він повідомив, що Бачив Джибриля у тому вигляді, в якому його створив Аллах, і було у нього шістсот крил.

За велінням Аллаха Всевишнього, ангел може набувати людського вигляду, бо Джибріль, світ йому, постав перед Мар'ям в образі приємної на вигляд людини, а що ж стосується посланця Аллаха ﷺ, то до нього він з'явився у вигляді людини в сліпуче білому одязі, волосся якого було дуже чорним. Людський образ набували і ті ангели, яких Аллах посилав до Ібрахіму та Луту, мир їм обом.

Ось що сказав Аллах Всевишній щодо їхнього поклоніння, повного підпорядкування та покірності:

— Воістину, і ті, що знаходяться при твоєму Господі, не відмовляються від поклоніння Йому з гордині, вони славлять Його і схиляються перед Ним у земних поклонах. Сура «Перешкоди», аят 206.

Аллах Всевишній також сказав:

— А ті, хто перебуває поряд з Ним, не гордують поклонінням Йому, і це їм не в тягар. Вони славлять Аллаха і вдень і вночі невтомно. Сура «Пророки», аяти 19–20.

Аллах Всевишній також сказав:

— Вони кажуть: «Милосердна породила дитину». Преславний Він! Адже це тільки раби, яких Він вшанував! Вони не говорять жодного слова до того, як Він скаже, і діють лише за Його вказівками. Він розповідає про те, що було до них і що буде після них. Вони можуть заступитися лише за тих, ким задоволений Аллах, і самі вони здригаються від страху перед Ним. Сура «Пророки», аяти 26–28.

Аллах Всевишній також сказав:

— …вони не відступають від наказів Аллаха і виконують те, що їм наказують. Сура «Заборона», аят 6.

У різних аятах Корану і Хадисі є згадки про імена ангелів, їх видах та тих справах, які були їм доручені. Так, наприклад, Джибрилю було доручено приносити пророкам одкровення.

Аллах Всевишній сказав:

— Скажи: «Хто б не був ворогом Джибрілю», — він же. з волі Аллаха понизив Коран у твоє серце… Сура «Корова», аят 97.

Аллах Всевишній також сказав:

— Воістину, він — посланець Господа світів, з яким скинув вірний Дух на твоє серце, щоб ти став одним із умовлячів… Сура «Поети», аяти 192–194.

У деяких хадисах є вказівки на те, що Мікаїлю доручено стежити за дощами та зростанням рослин, а Ісрафілю — дути в трубу, коли настане День воскресіння.

Посланець Аллаха ﷺ згадував імена трьох цих ангелів, коли казав слова благання, що передувала його нічній молитві: «***О Аллах, Господь Джибриля, Микаїля та Ісрафіля, Творець небес і землі, Який знає явне і потаємне, Ти розсудиш рабів Своїх у тому, щодо чого вони розходилися один з одним, направ мене туди, де є розбіжності щодо істини, з волі Твоєї, адже, воістину, ведеш Ти до прямого шляху, кого забажаєш!***» Цей хадис у приклад наводить Муслім.

У Корані згадується про ангела на ім'я Малік, який є вартовим пекла. Аллах Всевишній сказав:

— І вони вигукують: «О Малік! Нехай покінчить з нами Господь твій! Сура «Прикраси», аят 77.

Про категорії ангелів

1. Серед них є ті, що понесуть трон. Аллах Всевишній сказав:

— Ті, що несуть трон, і ті, що оточують його, дають хвалу Господу своєму, вірують у Нього і молять про пробачення для тих, хто увірував… Сура «Пробачаючий», аят 7.

Аллах Всевишній також сказав:

— …і вісім ангелів понесуть престол Господа твого над собою. Сура «Неминуча», аят 17.

2. Серед них є зберігачі, яким доручено охороняти людей.

Аллах Всевишній сказав:

— До кожної людини приставлені ангели попереду нього й позаду нього і ті, хто охороняє його за наказом Аллаха. Сура «Грім», аят 11.

3. Серед них є переписувачі, яким доручено записувати справи людей.

Аллах Всевишній сказав:

— Воістину, до вас приставлені спостерігачі — гідні переписувачі, які знають про всі ваші справи. Сура «Розколювання», аяти 10–12.

Аллах Всевишній також сказав:

— Два ангели знаходяться праворуч та ліворуч і записують. Не промовить людина і слова, щоб його не записав недремний вартовий. Сура «Каф», 17–18.

Тут маються на увазі два ангели, які знаходяться праворуч і ліворуч від кожного. Той, хто знаходиться праворуч записує добрі справи, а той, хто перебуває зліва, — погані.

4. Ангели, яким доручено з'являтися до зародків у лоні матері. Про це йдеться в хадисі, що передається зі слів Ібн Мас'уда,

нехай буде задоволений ним Аллах, який сказав: «Посланець Аллаха ﷺ, який правдивий і гідний довіри, повідомив нам, що ***кожен з вас формується в утробі матері, перебуваючи там протягом сорока днів у вигляді краплі, протягом наступних сорока днів — у вигляді згустку, і стільки ж — у вигляді шматочка плоті, після чого Аллах посилає до нього ангела, який вдихає в нього дух і отримує веління записати чотири речі: його доля, його термін, його справи, а також те, чи щасливим він буде, чи нещасним***». Цей хадис наводить аль-Бухарі.

5. Ангели, яким доручено приймати дух людини у момент її смерті. Йдеться про ангела смерті та його помічників. Аллах Всевишній сказав:

— Скажи: «Ангел смерті, який приставлений до вас, упокоїть вас, а потім ви повернетесь до свого Господа». Сура «Земний поклін», аят 11.

Аллах Всевишній також сказав:

— …поки до когось із вас не прийде смерть. Тоді упокоїть його Наші посланці, а вони нічого не втрачають. Сура «Скот», аят 61.

Крім того, існують інші категорії ангелів.

Віра в Писання

Мова йде про ті Писання, які Аллах Всевишній посилав Своїм посланцям, мир їм, і в яких містилися слова істини та керівництва для людей.

Ми віримо в Писання, згадки про які є в Корані.

Ними є:

Великий Коран (*аль-Кур'ан*), який був посланий нашому пророку Мухаммаду ﷺ.

Тора (*ат-Таурат*), яка була надіслана Мусі, мир йому.

Аллах Всевишній сказав:

— Воістину, ми послали Тору, де міститься керівництво та світло. Сура «Трапеза», аят 44.

Євангеліє (*аль-Інджіль*), яке було послано 'Ісі, мир йому. Аллах Всевишній сказав:

— Після пророків Ми відправили 'Ісу, сина Мар'ям, із підтвердженням істинності того, що було до нього в Торі. І ми дарували йому Євангеліє, а в ньому — світло і правед-

ний шлях на підтвердження того, що в Торі, і послали Ми повчання для богобоязливих. Сура «Трапеза», аят 46.

Псалтир (*аз-Забур*), дарований Дауду, мир йому.

Аллах Всевишній сказав:

— …і ми дарували Дауду Псалтир. Сура «Нічна подорож», аят 55.

Свитки (*ас-Сухуф*), які Аллах послав Ібрахіму і Мусі, мир їм обом.

Аллах Всевишній сказав:

— Хіба йому не розповіли про те, що міститься у сувоях Муси та Ібрагіма, який був вірний заповіді… Сура «Зірка», аяти 36–37.

Аллах Всевишній також сказав:

— Воістину, ці слова перебувають у сувоях колишніх народів, у сувоях Ібрахіма та Муси. Сура «Найвищий», ати 18–19.

Крім того, ми віримо, що Аллах Всевишній посилав ще інші Писання іншим Своїм посланцям, світ їм. Що ж до віри в Коран, то від віри в інші Писання вона відрізняється тим, що вимагає слідування йому і що Аллах надав йому такі особливості, якими попередні Писання не відрізнялися.

Віра у посланців

Така віра має на увазі тверду переконаність у тому, що Аллах Всевишній направив до кожного народу посланця, закликав людей до поклоніння одному лише Аллаху, який не має співтовариша.

Аллах Всевишній сказав:

— Ми відправили до кожної громади посланця, щоб він сказав: «Поклоняйтесь Аллаху і цурайтеся ідолів». Сура «Бджоли», аят 36.

Аллах Всевишній також сказав:

— …і немає жодного народу, до якого не прийшов би умовляч. Сура «Творець», аят 24.

Нам слід вірити в кожного з тих, кого Аллах назвав у Книзі Своїй. Кількість їх дорівнює двадцяти п'яти: Адам, Нух, Ідріс, Худ, Саліх, Ібрахім, Ісмаїл, Ісхак, Йа'куб, Йусуф, Лут, Шу'айб, Йунус, Муса, Харун, Ілйас, Закарійа, Йахйа, альЙаса', Зуль-Кіфль, Дауд, Сулейман, Аййуб, 'Іса та Мухаммад, нехай благословить Аллах і вітає їх усіх.

Ми віримо також і в те, що крім них були інші посланці, як сказав про це Аллах Всевишній:

— І Ми надіслали посланців, про яких Ми розповіли тобі раніше, а також інших посланців, про яких раніше не розповідали тобі. Сура «Жінки», аят 164.

Аллах Всевишній також сказав:

— І до тебе ми посилали посланців. Про деякі з них розповіли тобі, про інших не розповідали. Сура «Пробачаючий», аят 78.

Ми віримо також і в те, що всі вони були благочестивими, правдивими, чесними та богобоязливими і що вони передали все те, з чим направив їх до людей Аллах, так, як їм наказали, і роз'яснили це людям повністю.

Аллах Всевишній сказав:

— Хіба покладалося на посланців щось інше, крім ясного повідомлення? Сура «Бджоли», аят 35.

Аллах Всевишній також сказав:

— А на посланця покладається лише ясна передача. Сура «Світло», аят 54.

Віра у кожного з посланців нерозривно пов'язана з вірою у всіх інших, і тому той, хто не вірить хоча б у одного з них, не вірує і в Аллаха Всевишнього, як не вірує він і в решті всіх посланців.

Аллах Всевишній сказав:

— Скажіть: «Ми віруємо в Аллаха, і в те, що Він послав нам, і в те, що було послано Ібрахіму, Ісмаїлу, Ісхаку, Йа'кубу та їхнім нащадкам, у те, що було даровано Мусі та 'Ісі і що було даровано їхнім пророкам Господом. Ми не робимо між ними ніякої різниці і Йому ми віддаємося». Якщо вони повірили в те, у що ви повірили, то вони стали на істинний шлях. Якщо ж вони відвернулися, то вони в розладі, але Аллах позбавить тебе відповідальності за це, бо Він — Чуючий, Знаючий. Сура «Корова», аяти 136–137.

Аллах Всевишній також сказав:

— Посланець і віруючі повірили в те, що йому було послано від Господа. Всі повірили в Аллаха, у Його ангелів, Його Писання та Його посланців, не роблячи різниці між посланцями Його. Сура «Корова», аят 285.

Аллах Всевишній також сказав:

— Воістину, ті, які не вірують в Аллаха та Його посланців, хочуть відокремити віру в Аллаха від віри в Його посланців, говорячи при цьому: «Ми віримо в одних посланців і не віримо в інших », — бажаючи обрати середній шлях, — вони і є справді невіруючі. Сура «Жінки», аяти 150–151.

Що ж до віри в Мухаммада ﷺ, то нам слід цілком і повністю вірити у все те, що він приніс із собою, і неухильно слідувати цьому.

Тверді духом (Улюль-'азм)

Так називають Нуха, Ібраххіма, Мусу, 'Ісу та Мухаммада, нехай Благословить Аллах їх усіх і вітає. Про цих посланців Аллах Всевишній сказав так:

— І ось, заповідали Ми пророкам: тобі, Нуху, Ібрахіму, Мусі та 'Ісі, сину Мар'ям, і взяли з них сувору клятву… Сура «Сонми», аят 7.

Аллах Всевишній також сказав:

— Аллах узаконив вам у релігії те, що Він наказав Нуху, те, що Ми дали тобі у одкровенні, те, що Ми дали Ібрахіму, Мусі та 'Ісі, сказавши: «Дотримуйтесь встановлення релігії і не впадайте у протиріччя щодо неї». Сура «Рада», аят 13.

Загальність послання нашого пророка Мухаммада ﷺ

Наш посланець Мухаммад ﷺ був спрямований до всіх джинів та людей.

Про те, що він був спрямований до всіх джинів, свідчать слова Всевишнього:

— Ось, направили Ми до тебе кількох джинів, щоб вони послухали Коран. Коли вони прийшли, то сказали один одному: «Слухайте!» Коли ж читання було закінчено, вони повернулися до свого народу і стали наказувати і сказали: «О народ наш! Воістину, ми почули Писання, послане після Муси та підтверджуюче колишні Писання. Воно веде до істини та по прямому шляху. О народ наш! Прислухайтеся до того, хто кличе до Аллаха, і повірте в Нього, щоб Він пробачив ваші гріхи і спас вас від болісного покарання! Сура «Бархани», аяти 29–31.

Аллах Всевишній також сказав:

— Скажи: «Дано мені в одкровенні, що джини, що зібралися, слухали потай читання Корану і вони сказали: «Воістину, ми чули чудовий Коран, який наставляє на прямий шлях. Ми повірили в нього і не поклонятися нікому, крім Господа нашого». Сура «Джинни», аяти 1–2.

Це свідчення про те, що джини приходили до нього, а він говорив із ними і читав їм Коран.

Що ж до того, що він був посланий до всіх людей, то на це вказують багато аятів Корану та хадиси.

Аллах Всевишній сказав:

— Ми відіслали тебе до всіх людей без винятку з доброю звісткою та умовлянням… Сура «Сава», аят 28.

Аллах Всевишній також сказав:

— Скажи: «О люди! Воістину, я — посланець Аллаха до всіх вас…». Сура «Перешкоди», аят 158.

Аллах Всевишній також сказав:

— Відповідай: «…І дано мені в одкровенні цей Коран, щоб я вмовляв їм вас і всіх тих, кому він буде сповіщений». Сура «Скот», аят 19.

Аллах Всевишній також сказав:

— Ми направили тебе як посланця для людей, і досить Аллаха як свідка. Сура «Жінки», аят 79.

Аллах Всевишній також сказав:

— Благословенний Той, хто послав Розбіжність Своєму рабу, щоб він став умовлячем для світів… Сура «Розрізнення», аят 1.

Аллах Всевишній також сказав:

— Ми послали тебе тільки як милість для світів. Сура «Пророки», аят 107.

Аллах Всевишній також сказав:

— І запитай тих, кому даровано Писання, а також тих, кому не було даровано Писання: «Чи ви підкорилися?» Якщо вони підкорилися, то перебувають на вірному шляху. Якщо ж вони відвернулися, то на тебе покладено тільки сповіщення. Сура «Родина Імрану», аят 20.

Джабір бін ʻАбдуллах, нехай буде задоволений ним Аллах, передав, що посланник Аллаха ﷺ сказав: «***Було даровано мені п'ять речей, якими не наділяв Аллах нікого до мене: раніше кожен пророк прямував до певного народу, я ж був направлений до всіх білих та чорних; було дозволено мені брати військовий видобуток, тоді як раніше це не дозволялося нікому; вся земля була зроблена для мене доброю, чистою та придатною для молитви, і тому людина тепер може***

молитися там, де застає її час молитви; мені була надана допомога, яка виразилася в тому, що страх переді мною був навіяний усім ворогам, що живуть від мене на відстані місяця шляху; і, нарешті, мені було надано право заступництва». Цей хадис наводять аль-Бухарі та Муслім.

Абу Хурайра, нехай буде задоволений ним Аллах, передав, що посланець Аллаха ﷺ сказав: «***Клянуся Тим, у чиїй долоні душа Мухаммада, якщо якийсь іудей чи християнин із цієї громади почує про мене, а потім не повіривши в те, з чим я був посланий відвернеться, він обов'язково опиниться у пеклі!***» Цей хадис наводить Муслім.

Відомо, що посланець Аллаха ﷺ розіслав свої послання у різні країни, направивши їх царю Персії, імператору Риму, намісникові Єгипту, імператору Ефіопії, а також іншим правителям, закликаючи їх до ісламу.

Що ж до тих іудеїв та християн, які визнали істинність послання Мухаммада ﷺ, але сказали: Він є посланцем до арабів», то слова їх неспроможні, бо якщо хтось визнає істинність цього послання, він обов'язково повинен визнати його повністю, а посланник Аллаха ﷺ сказав, що він спрямований всім людям.

Були й такі, хто оголошував послання Мухаммада ﷺ хибним, хоча ознаки істинності його пророцтва були йому очевидні, і таких ознак є багато.

Мухаммад ﷺ — останній пророк

Наш посланець Мухаммад ﷺ є останнім пророком, бо Аллах Всевишній сказав: «**Мухаммад — не батько будь-кого з ваших чоловіків, а посланець Аллаха та останній пророк**». Сура «Сонми», аят 40.

Сенс цього аяту полягає у вказівці на те, що Мухаммад ﷺ став останнім пророком, після якого пророків не буде.

Уляма розходилися в думках про те, в чому полягає різниця між пророком та посланцем. Хтось із них казав: «Немає між ними жодної різниці, а тому кожен пророк є посланцем, а кожен посланець є пророком». Інші ж казали, що між пророком і посланцем є різниця, сходячись у думці про те, що місія посланця є більш специфічною, ніж місія пророка, а це означає, що якщо не буде після Мухаммада ﷺ пророків, то, очевидно, не буде й посланців.

На це вказують багато хадисів.

Так, наприклад, в обох «Сахіхах» наводиться хадис, що передається зі слів Абу Хурайри, нехай буде задоволений ним Аллах, який повідомив, що посланник Аллаха ﷺ сказав: «***Для того, щоб пояснити, яке місце я займаю серед пророків, які жили до мене, можна привести притчу про людину, яка побудувала прекрасний дім і зробила все, якщо не рахувати того, що він не поклав наріжний камінь, після чого люди почали ходити навколо цього будинку дивуватися і говорити: "Чому ж не поклав ти сюди цей камінь? Я й став цим каменем, як і став я останнім пророком***».

В обох «Сахіхах» наводиться також і інший хадис, що передається зі слів Джубайра бін Мутіма, нехай буде задоволений ним Аллах, Який повідомив, що посланник Аллаха ﷺ сказав: «***Воістину, є у мене різні імена: я — Мухаммад, і я — Ахмад, і я — Стираючий, за допомогою якого Аллах зітре невір'я, і я — Збираючий, біля якого будуть зібрані люди, і я — Той, Хто йде вслід, після якого інших пророків більше не буде***».

Муслім наводить хадис, що передається зі слів Абу Хурайри, нехай буде задоволений ним Аллах, який повідомив, що посланник Аллаха ﷺ сказав: «***Мої шість переваг перед іншими пророками полягають у тому, що була дарована мені здат-***

ність говорити коротко, але змістовно, і мені було надано допомогу, бо ворогам моїм був навіяний страх, і мені був дозволений військовий видобуток, і вся земля була для мене чистою і придатною для молитв, і був я посланий до всіх людей і став останнім пророком».

Аль-Бухарі та Муслім наводять хадис, що передається зі слів Са'да бін Абу Ваккаса, хай буде задоволений ним Аллах, який повідомив про те, що одного разу посланник Аллаха ﷺ сказав 'Алі бін Абу Талібу, хай буде задоволений ним Аллах: «***Хіба ти не хочеш зайняти при мені таке ж становище, яке Харун займав при Мусі, з тією лише різницею, що після мене пророків не буде?***»

Існує і багато інших достовірних хадисів, які ясно вказують на те, що наш пророк Мухаммад ﷺ є останнім пророком.

У своєму «Тафсирі» Ібн Кясир, нехай помилує його Аллах, писав: «Аллах Всевишній у Своїй книзі, а посланник Аллаха ﷺ у багатьох хадисах повідали, що після нього пророків вже не буде, щоб люди знали, що кожен, хто оголосить себе пророком після нього, є брехуном, наклепником, Антихристом, що заблукав і тим, хто вводить в оману інших».

Віра в Останній день

Останнім днем є День воскресіння, коли Аллах підійме рабів Своїх з їхніх могил для розрахунку та відплати і Він буде судити їх, після чого частина потрапить до Раю, а інша частина опиниться у пеклі.

Останнім він називається тому, що цей день стане останнім Днем цього світу. Аллах Всевишній розповів людям про цей великий День, про те, що відбуватиметься цього дня, а також про ті ознаки, які свідчать про його наближення, і трохи знайдеться в Корані сур, де не говорилося б про це.

Так, наприклад, Аллах Всевишній клянеться цим днем. Аллах Всевишній сказав:

— Клянусь Днем воскресіння… Сура «Воскресіння», аят 1.

І Аллах Всевишній наказав Своєму пророку ﷺ поклястися у тому, що люди будуть воскресені.

Аллах Всевишній сказав:

— Невірні стверджують, що їх ніколи не воскреснуть. Відповідай: «Навпаки, клянуся моїм Господом, ви будете воскресені, а вже потім вам повідають про те, що ви творили, адже це не складає труднощів для Аллаха!» Сура «Взаємне обділення», аят 7.

І Аллах Всевишній віддає хвалу тим, хто вірить у цей день. Аллах Всевишній сказав:

— …і тих, які вірують у послане тобі та послане до тебе і твердо переконані, що існує майбутня життя. Вони прямують шляхом, вказаним Господом, і знайдуть вони блаженство. Сура «Корова», аяти 4–5.

І Аллах Всевишній губить тих, хто не вірить в останній День. Аллах Всевишній сказав:

— Зазнають збитків ті, котрі заперечували, що стануть перед Аллахом, бо вони не дотримувалися прямої дороги. Сура «Іона», аят 45.

І Аллах Всевишній розповів про те, що цей день вже близький. Аллах Всевишній сказав:

— Наблизився цей час, і розколовся місяць. Сура «Місяць», аят 1.

За допомогою наочних прикладів та умоглядних доказів Аллах Всевишній доводить, що наступ цього дня можливий

Що стосується наочних прикладів, то Аллах Всевишній розповів людям про тих, кого Він вбив, а потім оживив у цьому світі, згадавши про шість таких випадків:

Перший: Аллах Всевишній сказав:

— Ось, ви вигукнули: «О Муса! Ми не будемо вірити тобі, поки не побачимо Аллаха на власні очі», — і вас вразила блискавка, і ви побачили це на власні очі. Потім ми

повернули вас до життя після того, як ви втратили свідомість, щоб ви подякували. Сура «Корова», аяти 55–56.

Тут йдеться про одноплемінників Муси, яких Аллах вбив після того, як вони сказали це, а потім Він оживив їх.

Другий: Аллах Всевишній сказав:

— І згадайте, як ви вбили людину і сперечалися щодо вбивці, але Аллах розкриває те, що ви намагаєтеся приховати. Ми наказали: «Доторкніться до покійника якоюсь частиною закланої корови». Так воскресає Аллах мертвих і виявляє вам свої ознаки, щоб ви зрозуміли. Сура «Корова», аяти 72–73.

Тут мова йде про одноплемінників Муси з числа синів Ізраїлю, які стали сперечатися один з одним про те, хто є вбивцею, після чого їм було наказано принести в жертву корову і торкнутися якоїсь із її частин до покійного, і коли вони зробили це, він воскрес, вказав на свого вбивцю і знову помер.

Третій: Аллах Всевишній сказав:

— Хіба ти не бачив тих, котрі, побоюючись смерті, покинули свої житла, — їх було тисячі! Аллах же сказав їм: «Умріть!», — а потім Він оживив їх. Воістину Аллах милостивий до людей, але більшість людей невдячні. Сура «Корова», аят 243.

Тут йдеться про людей із числа синів Ізраїлю, які стали рятуватися втечею, коли серед них вибухнула чума, а Аллах Всевишній спочатку вбив, а потім воскресив їх.

Четвертий: Аллах Всевишній сказав:

— Чи не думав ти про ту людину, який проходив повз селища, зруйнованого вщент? Він сказав: «Як Аллах все це поверне до життя після того, як воно померло?!» Аллах вбив його самого на сто років, потім воскресив і запитав: «Як довго ти пробув?» Він відповів: «Я проспав день чи якусь частину дня». Аллах сказав: «Ти перебував уві сні сто

років. Подивися на свою їжу та воду: вони не зіпсувалися. І глянь на свого осла. Ми неодмінно зробимо тебе знаком для інших людей. Подивися ж, як ми відновимо кістки, а потім вкриємо м'ясо їх». І коли людина побачила все це на власні очі, він сказав: «Я знаю, що Аллах все може!» Сура «Корова», аят 259.

Отже, ця людина, що проходила повз зруйноване поселення, не міг навіть уявити, що Аллах Всевишній може все це повернути до життя, і тоді Аллах вбив на сто років його самого, а потім оживив його.

П'ятий: Аллах Всевишній сказав:

— Чи ти думав про те, що Ібрахім сказав: «Господь! Покажи мені, як Ти оживляєш небіжчиків». Запитав Він: «Хіба ти не повірив?» Він відповів: «Чому ж? Але ж треба заспокоїти своє серце». Аллах наказав: «Візьми чотирьох птахів, розірви і залиш від кожної по шматочку на кожній горі, а потім погукай їх, і вони стрімко злетяться до тебе. Знай же, що Аллах — Всемогутній, Мудрий». Сура Корова, аят 260.

Тут розповідається про те, як Ібрахім попросив свого Господа показати йому, як Він пожвавлює мертвих, і тоді Аллах Всевишній звелів йому зарізати чотирьох птахів та розкидати частини їх тіл по навколишніх горах, а потім покликати їх, сказавши, що вони злетяться до нього.

Шостий: він стосується тих, хто багато років залишався у печері.

Аллах Всевишній сказав:

— Вони провели у печері триста років та ще дев'ять. Сура «Печера», аят 25.

Аллах Всевишній також сказав:

— І ми таким чином пробудили їх, щоб вони стали розпитувати один одного. Сура «Печера», аят 19.

Аллах Всевишній також сказав:

— Отже, Ми розповіли людям цю розповідь, щоб вони знали, що обіцяне Аллахом — істина і що година ця неодмінно настане. Сура «Печера», аят 21.

Що ж до умоглядних доказів на користь можливості воскресіння з мертвих, то вони можуть бути різними.

Перший: висновок про можливість другого витвору на підставі знання про перше, оскільки Той, хто зміг створити все в перший раз, зможе зробити це знову. Аллах Всевишній сказав:

— І наводить він притчі, забувши про те, ким створений, і каже: «Хто ж оживить зітлілі кістки?!» Відповідай: «Оживить їх Той, хто створив їх уперше, бо Він обізнаний у кожному творінні». Сура «Йа син», аяти 78–79.

Другий: доказ, заснований на знанні про можливість виникнення чогось із його протилежності, наприклад, про можливість вилучення жаркого та сухого полум'я із зеленого, холодного та вологого дерева. Аллах Всевишній сказав: «**Він — Той, хто запалив для вас із зеленого дерева вогонь, а тепер ви від нього запалюєте**» Сура «Йа син», аят 80**.**

Третій: аргумент, заснований на тому, що здатний створити велике здатний створити і мале. Аллах Всевишній сказав:

— Невже той, хто створив небеса та землю, не в змозі створити подібне до них?! Сура «Йа син», аят 81.

Четвертий: аргумент на користь можливості воскресіння мертвих, заснований на знанні про можливість пожвавлення землі після її смерті. Аллах Всевишній сказав:

— До знамень Його відноситься і те, що ти бачиш землю сухою, але коли Ми посилаємо на неї дощ, вона здіймається і набухає. Воістину, Той, хто оживив її, оживить і покійників. Воістину, Він спроможний на все! Сура «Роз'яснені», аят 39.

П'ятий: аргумент на користь можливості воскресіння, заснований на знанні про те, що після сну настає пробудження, адже сон — брат смерті, а пробудження подібне до життя після смерті. Аллах Всевишній сказав: «**Він — той, хто упокоює вас уночі і знає, що ви робите вдень. Потім Він воскресить вас у день цей, щоб виповнився призначений термін, а потім до Нього ви будете повернені, і Він сповістить вам про те, що ви творили**» Сура «Скот», аят 60**.**

Шостий: аргумент на користь можливості воскресіння, заснований на знанні про мудрість і справедливість Аллаха, відповідно з якими і воскресіння, і відплата неминучі. Аллах Всевишній сказав:

— Невже ви вважаєте, що ми створили вас заради забави і що не будете ви до нас повернуті?! Сура «Віруючі», аят 115.

Про час настання цієї години

Знання про це має лише Аллах, а ми можемо сказати лише те, що настане він несподівано. Аллах Всевишній сказав:

— Вони питатимуть тебе про останню годину, коли він настане? Відповідай: «Воістину, знає про це лише Господь мій і тільки Він явить його, коли настане час. І на небесах, і на землі тяжким буде година остання». Вони запитують тебе про цю годину, ніби тобі відомо про це! Відповідай: «Воістину, знає про це тільки Аллах, але більшість людей не відає про це». Сура «Перешкоди», аят 187.

Повідомляється, що посланець Аллаха ﷺ сказав: «***Я був спрямований до людей, коли ця година стала ось так близькою***», — після чого він зробив знак двома пальцями. Цей хадис наводять аль-Бухарі та Муслім.

Повідомляється також, що коли посланець Аллаха ﷺ відповідав на питання про час настання Дня воскресіння, він завжди говорив, що не знає про це, радячи таким запитанням зайнятися більш підходящими справами, тобто подумати про те, як краще підготуватися до цього дня, а іноді він говорив про малий День воскресіння, інакше кажучи, про смерть. Так, наприклад, коли Джибриль (Гавріїл), мир йому, сказав Пророку ﷺ: «Скажи мені про цей час», — він дав йому таку відповідь: «***Той, у кого запитують, знає не більше, ніж запитуючий***». Цей хадис наводять аль-Бухарі та Муслім.

В обох «Сахіхах» наводиться також інший хадис, в якому повідомляється про те, що одного разу якийсь бедуїн запитав Пророка ﷺ: «Коли настане ця година?», — на що він відповів йому так: «***Справді, цей час близький, а що ти приготував для нього?***»

В обох «Сахіхах» наводиться й інший хадис, що передається зі слів "Аїші, нехай буде задоволений нею Аллах, яка сказала: «Бідуїни часто приходили до пророка ﷺ і питали його: "Коли настане ця година?", — що стосується посланця Аллаха ﷺ, то він звертав свій погляд на молодшого з них і казав: "***Воістину, для вас ця година настане, перш ніж він встигне одряхліти***", — маючи на увазі час настання їх смертної години».

Однак у Корані та Сунні є цілий ряд вказівок на ознаки настання цієї години. Так, наприклад, Аллах Всевишній говорить про великі ознаки цього, до яких належать Дим, друге пришестя 'Іси (Исуса), мир йому, поява Йаджуджа і Маджуджа (Ога і Магога), схід сонця із заходу та поява Тварини. Що ж до посланця Аллаха ﷺ, то він згадує про деякі деталі, пов'язані з цим, до яких належать поява Антихриста, три місячне затемнення — на сході, на заході та над Аравією, а також вогонь, що вийде з Ємену і гнатиме людей до місця їхнього збору. Крім того, посланець Аллаха ﷺ повідомив, що година ця не настане

доти, доки два великих війська, які будуть закликати до одного і того ж, не зійдуться у великій битві, доки не з'являться близько тридцяти брехунів, кожен із яких стверджуватиме, що він є пророком, доки не буде взято зі світу знання, доки не почастішають землетруси, доки не стиснеться час, доки не виникнуть спокуси, доки не стануть люди вбивати один одного і, нарешті, доки не вийде з Хіджазу таке полум'я, яке освітить собою шиї верблюдів навіть у Бусрі.

Всі ці, а також деякі інші ознаки поділяються на великі та малі. Малі, у свою чергу, поділяються на те, що вже здійснилося і закінчилося, на те, що мало місце і продовжується, а також те, що ще не трапилося. Щодо великих, той час їх ще не настав, але коли щось із цього здійсниться, то за цим піде і все інше.

Смерть та події у могилі

Віра в останній день має на увазі віру у все те, на що у зв'язку з цим вказують Коран і Сунна, а саме — на все те, що пов'язане зі смертю і тим, що за нею буде.

Віра в те, що стосується смерті, включає наступне:

1. Віру в те, що в цьому світі смерть для всього живого неминуча. Аллах Всевишній сказав:

— Кожна душа скуштує смерть, а потім вас буде до нас повернуто. Сура «Павук», аят 57.

Аллах Всевишній також сказав:

— Все, що існує тлінно, крім лику Його. Йому вирішувати, і до Нього ви будете повернені. Сура «Оповідання», аят 88.

2. Віру в те, що термін кожного точно визначено, і ніхто не може ні відтягнути, ні випередити його. Термін цей відомий

Аллаху, який не лише встановив його, а й визначив причину смерті кожного. Аллах Всевишній сказав:

— Жодна людина не помре, окрім з дозволу Аллаха, у визначений Ним термін. Сура «Родина Імрану», аят 145.

Аллах Всевишній також сказав:

— І для кожної релігійної громади є свій термін. Коли настає їх термін, вони не можуть відтягнути його ні на годину, ні випередити. Сура «Перешкоди», аят 34.

3. Віру в те, що про цей термін відомо тільки Аллаху. Аллах Всевишній сказав:

— Ніхто не знає, що станеться з ним завтра, і ніхто не знає, в якій землі він помре. Воістину, Аллах — Всезнаючий, Всевідаючий. Сура «Лукман», аят 34.

4. Віру в те, що перед смертю трапляється те, про що говорив Аллах Всевишній:

— …Доки до когось із вас не прийде смерть, і тоді упокоїть його Наші посланці, а вони нічого не втрачають. Сура «Скот», аят 61.

Аллах Всевишній також сказав:

— Коли дух когось із вас підступає до горла і ви на власні очі бачите це, то ми ближче до нього, ніж ви, хоча ви цього і не бачите… Сура «Подія», аяти 83–85.

Тут мова йде про те, що коли дух вмираючого наближається до його горла, настає агонія. У цей час присутні дивляться на нього, що стосується Аллаха Всевишнього, то Він більше знає про вмираючого, ніж люди, і ангели Його ближче до нього, ніж вони, але не бачать цього.

Коли вмирає грішна і несправедлива людина, він шкодує про все, що робив, і хоче повернутися назад у цей світ.

Аллах Всевишній сказав:

— Коли ж перед кимось із них постане смерть, він благає: «Господи! Поверни мене: можливо, я зроблю праведну справу в тому, чим я знехтував!» Ні! Те, що він каже, лише слова, а позаду тих, хто залишає світ — перешкода, яка залишиться доти, доки їх не воскресять. Сура «Віруючі», аяти 99–100.

Що ж до вилучення з тіла духа невірного, то про це Аллах Всевишній сказав так:

— О, якби ти бачив, як грішники перебувають у безодні смерті, а ангели простягають руки і кажуть: «Розійдіться тепер зі своїми душами! Сьогодні віддасться вам принизливим покаранням за те, що ви зводили брехню на Аллаха і нехтували Його ознаками!» Сура «Скот», аят 93.

Це означає, що ангели простягають до грішників руки, завдаючи їм ударів і ті страждають від цього.

У «Муснаді» імама Ахмада та інших збірниках наводиться Хадис, що передається зі слів аль-Бара' бін Азіба, нехай буде задоволений їм Аллах, який повідомив, що посланець Аллаха ﷺ сказав: «***Коли віруючий раб вирушає в інший світ, покидаючи світ цей, до нього спускаються з небес ангели, обличчя яких сяють як сонце. З собою вони приносять савани і пахощі з раю і сідають навколо нього на всьому просторі, наскільки вистачає око, а потім до нього приходить ангел смерті, який сідає біля його узголів'я і каже: "О душа добра, йди до прощення та вподобання Аллаха!" І душа починає витікати із його тіла наче вода, що витікає з хутра, і ангел смерті приймає її, інші ж ангели не залишають цю душу в його руках ні на мить, а забирають її й завертають у саван із раю й умащують її пахощами з раю, після чого від неї починає виходити пахощі, подібне пахощі кращого мускусу, і вони підносяться разом з нею вгору***».

Далі пророк ﷺ сказав: «***Що ж до раба невірного, то коли він залишає світ цей, спускаються до нього з небес ангели***

з чорними обличчями, які приносять із собою грубі волосяниці і сідають навколо нього на всьому просторі, наскільки вистачає око, а потім до нього приходить ангел смерті, сідає біля його узголів'я і каже: "О душа погана, іди до гніву і люті, Аллаха!", — після чого він вихоплює її з тіла, подібно до того, як видирають зазубрене залізо з мокрої вовни, а інші ангели відразу ж забирають її, щоб завернути в одну з цих власяниць, і від неї починає виходити найогидніший сморід, який тільки буває на землі, а потім вони підносяться з нею».

Отже, після смерті відбуваються великі та важливі події, частина яких має місце у могилі, а частина відбудеться після воскресіння мертвих.

Ось що відбувається з людиною у могилі:

Випробування могили

Після того, як покійного укладають у могилу, він піддається випробуванню, оскільки до нього приходять двоє ангелів, які питають його: Хто Господь твій? Яка твоя релігія? Хто та людина, яка була послана до вас?» Що стосується віруючого, то він відповість: «Мій Господь — Аллах, а моя релігія — Іслам», — у відповідь на третє запитання скаже: «Він раб Аллаха і посланець Його». Що ж до невірного, то він на всі питання буде відповідати: Що! Що! Не знаю», — а лицемір чи той, хто сумнівається скаже так: «Не знаю, я тільки чув, як люди говорили щось, і повторював те саме».

Блаженство та муки могили

Після випробування, якому покійний піддається в могилі, він залишиться там до самого Дня воскресіння, відчуваючи бла-

женство або зазнаючи мук, що стосується його тіла, і духу, чи одного лише духу.

Про випробування, яке чекає на кожного в могилі і яке пов'язано з питаннями двох ангелів, йдеться у багатьох аятах і хадисах, де повідомляється також про блаженство або муки, що необхідно вірити в цілому і в частковості, але ми не будемо говорити про те, як саме це відбуватиметься. Вказівки, що свідчать про це:

Аллах Всевишній сказав:

— Аллах підтримує віруючих твердим словом у світі цьому і в іншому світі… Сура «Авраам», аят 27.

Аллах Всевишній також сказав:

— …і рід фараона вразила найгірша кара — вогонь, куди їх вкидають вранці та ввечері, коли ж настане година ця, скажуть: «Зазнайте рід фараона найсуворішого покарання!» Сура «Пробачаючий», аяти 45–46.

В обох «Сахіхах» наводиться хадис, що передається за словами аль-Бара' бін Азіба, нехай буде задоволений ним Аллах, який повідомив, що Пророк ﷺ сказав: «***Після того, як віруючому прийдуть ангели у могилу, і спитають його; "Хто твій Господь?", "Яка твоя релігія?", "Хто той чоловік, який був посланий до вас?", і він принесе свідчення про те, що немає божества, гідного поклоніння, крім Аллаха, і що Мухаммад — посланець Аллаха, на що і вказують слова Всевишнього: "*Аллах підтримує віруючих твердим словом у цьому світі і у світі іншому…*"***» Сура «Авраам», аят 27.

У хадисі, що наводиться в «Муснаді» імама Ахмада, за словами аль-Бара' бін Азіба, нехай буде задоволений ним Аллах, початок якого було наведено нами вище, повідомляється, що спочатку ангели підносяться з духом покійного, а потім повертають його на землю.

Посланець Аллаха ﷺ сказав: «***І його дух повернуть у тіло, після чого до нього прийдуть два ангели, і запитають його: “Хто Господь твій?” Він відповість: “Господь мій — Аллах”. Потім вони запитають: “Яка твоя релігія?” Він відповість: “Моя релігія Іслам”. Потім вони запитають його: “Хто той чоловік, який був посланий до вас?” Він відповість: “Він — посланець Аллаха”. Тоді вони спитають його: “Звідки ти знаєш це?” Він відповість: “Я читав Книгу Аллаха і повірив у неї”. І тоді з небес пролунає голос: “Раб Мій сказав правду, постеліть йому ліжко з Раю і відкрийте перед ним ворота Раю”, — після чого його охопить радість і він відчуватиме райське блаженство, а могила його стане просторою, наскільки вистачає око***».

Що ж до невірного, то про нього посланець Аллаха ﷺ сказав так: «***І дух його повернуть у тіло, після чого до нього прийдуть два ангели, і запитають: “Хто Господь твій?” Він відповість: “Що! Що! Не знаю”. Тоді вони запитають: “Хто та людина, яка була спрямована до вас?” Він знову відповість: “Що! Що! Не знаю”, — і тоді з неба пролунає голос: “Бреше він, постеліть йому ложе з вогню і відкрийте перед ним брами пекла!”, — після чого його охопить жар пекла, і могила його стане вузькою і перемістяться між собою його ребра***».

В обох «Сахіхах» наводиться хадис, що передається за словами Анаса бін Маліка, нехай буде задоволений ним Аллах, який повідомив про те, що посланець Аллаха ﷺ сказав: «***Після того, як раба Аллаха покладуть у могилу його, а ті, що ховали його, підуть, і він почує стукіт їхніх сандалів, до нього прийдуть два ангели, покладут його і запитають: “Що скажеш ти про цю людину?” І віруючий відповість: “Свідчу, що він — раб Аллаха та посланець Його”, — після чого йому скажуть: “Подивися на своє місце у вогні, яке Ал-***

лах замінив тобі на місце в раю!", — і він побачить і те, і інше. А щодо лицеміра, то коли його запитають: "Що скажеш ти про цю людину?", — він відповість: "Не знаю, я казав те саме, що і інші люди". Тоді вони скажуть: "Ти не знав і не читав", — і завдадуть йому удару залізними молотками, а він закричить так, що крик цей почують усі навкруги, крім людей та джинів».

В обох «Сахіхах» наводиться хадис, що передається за словами Ібн ʻАббаса, нехай буде задоволений Аллах ними обома, що одного разу Пророк ﷺ, що проходив повз дві могили, сказав: «***Справді, вони зазнають мук, і мучать їх не за великий гріх***», — а потім він сказав: «***Так, один із них поширював наклеп, інший же не оберігався від власної сечі***», — а після цього Пророк ﷺ взяв свіжу пальмову гілку, розламав її надвоє, встромив половинки на кожну з могил і сказав: «***Можливо, вони полегшуватимуть їхні страждання, доки не засохнуть***».

Повідомляється також, що Пророк ﷺ звертався до Аллаха з благаннями захистити його від мук могили і наказував іншим робити те саме, про що свідчать багато хадисів.

Муки могили бувають двох видів:

1. Є такі муки, які люди зазнають постійно, як сказав про це Аллах Всевишній:

— …вогонь, куди їх кидають уранці та ввечері. Сура «Пробачаючий», аят 46.

2. Інші ж муки тривають деякий час, а потім припиняються. Таким мукам піддаються деякі з мусульман, які чинили гріхи, тяжкість мук яких залежить від тяжкості їх гріхів. Потім їхня доля полегшується, чому можуть сприяти благання або роздача милостині за них або інші подібні відносини.

Частина заблуканих течій заперечували те, що люди будуть піддаватися у могилах мукам чи відчуватимуть блаженство. Сумніви їх були викликані тим, що вони не могли осягнути цього емпірично, оскільки ніколи не бачили, щоб покійників питали про що-небудь, або вони відчували б блаженство чи муки. На це можна відповісти так:

1. Оскільки джерелами всіх наших знань про це є Коран і Сунна, мусульманину слід визнавати та підтверджувати всі ці відомості, чим і відрізняються від інших мусульмани, віруючі в приховане та наступні правильним шляхом завдяки керівництву посланника Аллаха ﷺ.

2. У іншому світі діють свої встановлення, про які не можна судити з того, що є звичним для нас у світі цьому. Це означає, що ми не можемо відчути, що саме відбувається із покійним. Можна стверджувати лише те, що могутність Аллаха велика, а Він судить так, що людям не дано бачити та чути того, що відбувається у світі іншому, бо вони не змогли б винести цього і тому, що Він побоюється, що вони не стали б ховати один одного, а також для того, щоб віруючі відрізнялися від інших.

3. Людина неспроможна осягнути все. Так, наприклад, коли Джибриль, мир йому, спускався до Пророка ﷺ і розмовляв із ним, ніхто з тих, що були поряд з ними, не бачили і не чули його.

Крім того, відомо, що все, що існує, славить Аллаха, проте ми не можемо судити у тому, як саме це відбувається.

4. Аллах Всевишній і в цьому світі дозволяє нам бачити щось подібне, адже людина іноді може побачити уві сні щось приємне і радісне, а іноді щось зовсім протилежне цьому, хоча насправді він спить у своєму ліжку, перебуваючи далеко від цього, що він бачить, яке сновидіння недоступні сприйняттю оточуючих.

Щось подібне можна сказати і про сучасні винаходи. Так, ми не можемо відчути процесів, що відбуваються в електричних дротах, поки не торкнемося оголеного дроту, який знаходиться під напругою, і існує різниця між залізними і дерев'яними предметами, що торкаються до нього.

Події після воскресіння

Вихід із могил

Люди повстануть зі своїх могил, коли Ісрафіль, мир йому, засурмить у трубу. У Корані вказується, що він це зробить тричі.

1. Після першого трубного голосу всі будуть охоплені страхом. Перший трубний голос порушить світовий порядок і приведе його в розлад.

Аллах Всевишній сказав:

— Пам'ятай про той день, коли пролунає трубний голос. Тоді налякаються ті, хто на небесах і на землі, крім тих, до кого благоволить Аллах. Сура «Мурахи», аят 87.

2. Після другого трубного голосу все живе у світі загине.

Аллах Всевишній сказав:

— Затрублять у трубу, і будуть повалені наче блискавкою. і ті, хто на небесах, і ті, хто на землі, крім тих, кого Аллах забажає залишити. Сура «Натовпи», аят 68.

3. Після третього трубного голосу люди воскреснуть та повстануть із могил.

Аллах Всевишній сказав:

— Потім протрубять ще раз, і люди встануть, озираючись. Сура «Натовпи», аят 68.

Збір

Про те, в якому вигляді люди повстануть зі своїх могил, повідомляється в хадисі, що передається зі слів ‘Аїші, нехай буде задоволений нею Аллах, і що наводиться в обох «Сахіхах». ‘Аїша сказала: «Я чула, як посланець Аллаха ﷺ сказав: “***У День воскресіння люди будуть зібрані босими, голими та необрізаними***”».

У «Сахіху» Мусліма наводиться хадис, що передається зі слів аль-Мікдада бін аль-Асуада, нехай буде задоволений ним Аллах, який передав, що він чув, як посланник Аллаха ﷺ сказав: «***В День воскресіння сонце буде наближено до людей і виявиться від них на відстані милі, люди ж поринуть у власний піт по мірі справ своїх***».

У цій ситуації Пророк ﷺ клопотатиме за людей після того, як не візьмуться за це Адам, Нух, Ібрахім, Муса та ‘Іса, мир їм, що й стане найбільшим заступництвом і місцем видатним.

Предстояння та розрахунок

Під предстоянням мається на увазі те, що всі люди з’являться перед Аллахом Всемогутнім та Великим.

Аллах Всевишній сказав:

— І вони стануть перед твоїм Господом, вишикувавшись у ряд, і буде сказано їм: «Ви прийшли такими, якими ми створили вас спочатку…». Сура «Печера», аят 48.

Аллах Всевишній також сказав:

— У той день ви постанете, і жодна з таємниць ваших не залишиться прихованою. Сура «Неминуча», аят 18.

Розрахунок: Аллах Всемогутній і Великий повідомить людей про їх благі і погані справи і нагадає їм про те, що вони забули.

Аллах Всевишній сказав:

— … того дня, коли Аллах воскресить їх усіх і тоді покаже їм те, що вони творили. Аллах визнає діяння їх, про які вони забудуть… Сура «Суперечка», аят 6.

Аллах Всевишній також сказав:

— Адже до нас вони повернуться, і ми пред'явимо їм рахунок. Сура «Покриваюче», аяти 25–26.

Аллах Всевишній також сказав:

— Не думай, що Аллах порушить обіцянки, які Він дав. Своїм посланцям. Воістину Аллах великий, і не відмовиться Він від відплати того дня, коли земля буде змінена, коли і небеса будуть змінені, і всі люди постануть перед Аллахом Єдиним, Всевладним. І того дня ти побачиш грішників, закутих у ланцюзі. Вбранням їм послужить смола, а їхні обличчя будуть укриті вогнем, щоб Аллах віддав кожній живій істоті за те, що вона зробила. Воістину, Аллах швидкий у розрахунку! Сура «Авраам», аяти 47–51.

При цьому будуть розгорнуті сувої і будуть запитані всі. як посланці, так і члени їх громад.

Аллах Всевишній сказав:

— …спитаємо Ми з тих, до кого направляли посланців, спитаємо і з самих посланців! Сура «Перешкоди», аят 6.

Однак ставити питання і розраховуватиметься з людьми по різному. Що стосується мусульман, то їм буде пред'явлено гріхи їхні, вони визнають їх, і гріхи ці будуть покриті.

В обох «Сахіхах» наводиться хадис, що передається за словами ʻАїші, нехай буде задоволений нею Аллах, яка сказала: «Одного разу посланець Аллаха ﷺ сказав: "***Той, хто потребує серйозного звіту, буде підданий мукам***". Я запитала: "Хіба не каже Аллах Всевишній: "**…і розрахунок його буде легким**" Сура «Розколювання», аят 8, — на що він сказав: "***Таким буде предстояння!***"».

В обох «Сахіхах» наводиться хадис, що передається за словами Ібн ʻУмара, нехай буде задоволений Аллах ними обома, повідомив, що пророк ﷺ сказав: «***В День воскресіння віруючий буде наближений до Господа свого настільки, що опиниться під покровом його, і визнає свої гріхи. Аллах запитає його: "Чи визнаєш ти це?" Він відповість: "Так, о Господь, визнаю!" Тоді Він скаже: «Воістину, Я покрив тебе в земному житті і прощаю тебе сьогодні!», а потім будуть дані йому записи його добрих справ. Що ж стосується невірних та лицемірів, то звернуться до них перед усіма: «Це ті, хто зводив брехню на Господа свого!"***».

Серед віруючих будуть і такі, хто увійде до Раю без розрахунку і мук, наприклад, ті сімдесят тисяч чоловік, про які говориться в Хадисі, переданому зі слів Ібн ʻАббаса, нехай буде задоволений Аллах ними обома, і наводиться в обох «Сахіхах».

Що ж до невірних, то розрахунок з ними не буде подібним розрахунку з тими, добрі та погані справи яких будуть зважені, бо не виявиться в них добрих діл.

Аллах Всевишній сказав:

— Ми того дня займемося справами, які вони творили, і розвіємо їх на порох! Сура «Розрізнення», аят 23.

Розрахунок з невірними полягатиме в тому, що їм представлять їх погані справи і піддадуть їх осуду.

Терези

Маються на увазі ті Терези, які на День воскресіння будуть встановлені для того, щоб зважувати справи рабів Аллаха і відрізняти їх один від одного та визначати їх кількість.

Зважування буде відбуватися після розрахунку, оскільки розрахунок необхідний для встановлення того, що було зро-

блено, а зважування — для того, щоб людині було видно, чого варті його справи, відповідно з якими він і отримає відплату.

Як у Корані, так і в Сунні є безліч вказівок, що свідчать про точність цих Терезів.

Так, наприклад, Аллах Всевишній сказав:

— У День воскресіння Ми встановимо справедливі Терези, і ніхто не буде скривджений навіть на вагу гірчичного зерна, бо ніхто інший не вміє рахувати так, як уміємо це Ми! Сура «Пророки», аят 47.

Аллах Всевишній також сказав:

— Тоді той, чаша добрих справ якого на Терезах перетягне, буде благоденствувати, тому ж, у кого чаша ця виявиться легше, прірва послужить притулком. Сура «Велике лихо», аяти 6–9.

У «Сахіху» аль-Бухарі наводиться хадіс, що передається з слів Абу Хурайри, нехай буде задоволений ним Аллах, який повідомив, що Пророк ﷺ сказав: «***Є дві фрази, які легкі для язика, але тяжкі вони будуть на Терезах, а Милосердний любить їх, і це — "Слава Аллаху Великому, слава Аллаху та хвала Йому!" (СубханаЛлахі аль-'Азим, субхана Ллахі уа бі хамді-хі!)***».

Свитки із записами справ

Після завершення розрахунку та зважування кожна людина візьме запис своїх справ і прочитає те, що там буде написано, і виявляться серед людей такі, які візьмуть цей запис правою рукою, інші візьму її лівою і з-за спини.

Аллах Всевишній сказав:

— Той самий, кому буде вкладено в праву руку запис справ його, скаже: Підійдіть і прочитайте запис мій! Во-

істину, я вірив, що стану перед цим рахунком». І буде він задоволений життям у вишньовому саду, де низько схиляться плоди. Таким скажуть: «Їжте та пийте у здоров'я за те, що робили ви у минулі дні». Той же, кому запис буде вкладено в ліву руку, скаже: «О, якби не давали мені запис! Тоді і не знав би я, який мій рахунок! О, якби смерть була кінцем всього! Не врятувало мене моє надбання, і сили покинули мене! Сура «Неминуча», аяти 19–29.

Міст (ас-Сират)

Так називається міст, що пролягає над пеклом, яким пройдуть і перші, і останні, і той, хто подолає його, врятується від вогню, і по ньому люди проходитимуть лише після того, як вони залишать місце розрахунку. Віруючі зуміють пройти ним і уникнути пекла, що стосується тих, кому приготовлене пекло, то вони впадуть із цього мосту.

Аллах Всевишній сказав:

— І немає серед вас такого, хто не ввійде до Пекла, і Господом твоїм це вирішено остаточно. Потім Ми врятуємо богобоязливих, а нечестивців залишимо стояти навколішки. Сура «Марія», аяти 71–72.

В обох «Сахіхах» наводиться хадис, що передається за словами Абу Хурайри, нехай буде задоволений ним Аллах, який сказав: «Одного разу люди запитали: "О посланник Аллаха, чи побачимо ми Господа нашого у День воскресіння?". І в цьому хадисі наводяться такі слова пророка ﷺ: "***Буде перекинутий над пеклом міст, яким першими пройду я разом із членами моєї громади. Того дня ніхто, крім посланців, не вимовить жодного слова, а посланці будуть волати: "О Аллах! Врятуй, врятуй!" А в пеклі будуть гаки, подібні до колючок саду***"».

У «Сахіху» Мусліма наводиться хадис, що передається зі слів Абу Са'їда аль-Худрі, нехай буде задоволений ним Аллах, який повідомив, що посланник Аллаха ﷺ сказав: «***А потім над пеклом буде перекинутий міст, і буде дозволено заступництво, і вони стануть казати: "О Аллах, спаси, спаси!"***» Люди запитали: «О посланець Аллаха, а що це за міст?» Він відповів: «***Будуть на ньому гаки та колючки, подібні до колючок рослини са'дан. Частина віруючих подолає його зі швидкістю погляду, інші — подібно до блискавки, треті — подібно до вітру, четверті — подібно до птахів, а інші — подібно до коней, що несуться, і мусульманин врятується, а той, кого ці гаки подряпають, звалиться в полум'я пекла***».

Міст

Після того, як віруючі пройдуть Сиратом і врятуються від вогню, але перед тим, як увійти до Раю, вони будуть зупинені на іншому мосту, який перекинуто між Раєм та пеклом. Це буде зроблено для того, щоб скривджені могли віддати рівне своїм кривдникам за ті образи, які вони завдали їм у цьому світі, а коли вони розрахуються один з одним, їм буде дозволено увійти до Раю.

Абу Са'ід аль-Худрі, хай буде задоволений ним Аллах, передав, що посланецьАллаха ﷺ сказав: «***Віруючі врятуються від вогню і будуть затримані на мосту, перекинутому між Раєм та Пеклом, де ображені зможуть віддати рівне своїм кривдникам за те, що вони зазнали від них у цьому світі, а коли вони очистяться, їм буде дозволено увійти до Раю, і присягаюся Тим, у чиїй долоні душа Мухаммада, кожен з них знайде шлях до свого місця в раю легше, ніж він знаходить шлях до дому свого в цьому світі!***» Цей хадис наводить аль-Бухарі.

Щодо цього мосту серед коментаторів існують певні розбіжності у думках. Так, одні вважали його завершенням Сірата, інакше кажучи, тією його частиною, що примикає до Раю, інші стверджували, що це інший міст.

Водойма

Йдеться про водойму Пророка ﷺ.

У «Сахіхах» аль-Бухарі і Мусліма наводиться хадис, що передається зі слів ʻАбдуллаха бін ʻАмра бін аль-ʼАса, нехай буде задоволений ним Аллах, який повідомив, що Пророк ﷺ сказав: «***Щоб обійти моє водоймище, знадобиться місяць шляху, кути його рівні між собою, вода його біліша за молоко, пахощі його приємніші за аромат мускусу, а глеки, що стоять на берегах його, (за чисельністю своєю) подібні до зір небесних, і кожен із тих, хто випив води його вже ніколи не відчує спраги***».

В обох «Сахіхах», так само як і в інших збірниках, наводиться також багато інших хадисів, в яких є згадки про цю водойму.

Рай і пекло

Рай і пекло є двома оселями, в яких поселяться люди та які Аллах Всевишній приготував для рабів Своїх як відплата за справи їх.

Рай є обителлю блаженства та вияву щедрості по відношенню до тих богобоязливих віруючих, які наблизилися до Аллаха, увірували в Аллаха, Його посланця і в те, з чим він прийшов до людей, підкорилися Аллаху та посланцю Його, поклонялися щиро тільки Аллаху і йшли за Його посланцем ﷺ.

Аллах Всевишній сказав:

— Воістину, ті, хто увірував і творив добрі справи, вони — найкращі з створінь, відплата їм у Господа їх — сади ʻАдна, де внизу течуть річки, і залишаться вони там навіки. Аллах задоволений ними, і вони задоволені Ним. Це для тих, хто боявся свого Господа. Сура «Ясний знак», аяти 7–8.

Аллах Всевишній також сказав:

— Поспішайте ж до пробачення від Господа вашого і до Раю, рівному по ширині небесам і землі і приготованому для богобоязливих. Сура «Родина Імрану», аят 133.

У Раю праведних чекає безліч таких насолод, яких у цьому світі ніхто не бачив і про які ніхто не чув і не здогадувався.

Аллах Всевишній сказав:

— Жодна душа не знає про ті блага, які поки що приховані для них у відплату за те, що вони робили. Сура «Земний поклін», аят 17.

Найбільшою ж насолодою для тих, хто опинився в Раю, стане те, що вони будуть мати можливість бачити свого Господа на власні очі, як сказав про це Всевишній:

— Обличчя того дня сяятимуть і дивитимуться на Господа свого. Сура «Воскресіння», аяти 22–23.

Те саме говориться і в багатьох хадисах. Що ж до пекла, то він є обителлю мук і принижень, яку Аллах підготував для Своїх ворогів з-поміж невірних, що не вірували в Нього і не підкорялися Його посланцям.

Аллах Всевишній сказав:

— І лякайтеся вогню, призначеного для невірних. Сура «Родина Імрану», аят 131.

В пекло грішники піддані багатьом видам покарань і мук. Аллах Всевишній сказав:

— Воістину, Ми приготували для грішників пекельний вогонь, який покриє їх подібно до намету, а якщо вони будуть благати про допомогу, принесуть їм воду, подібну до розплавленого металу, яка обпалює обличчя. Гидкий напій і погане притулок! Сура «Печера», аят 29.

У багатьох аятах Корану і Хадисах наводяться описи Раю і Пекла, вказується на те, що вони створені і існують в даний час, і згадується про те вічне блаженство або болісне покарання, які очікують опинившись в Раю або в пеклі.

Як Рай, так і пекло будуть вічно і ніколи не зникнуть. Ось що сказав Аллах Всевишній про Рай:

— …не вичерпаються страви і тінь його. Сура «Грім», аят 35.

Аллах Всевишній також сказав: «**Воістину це те, що дано Нами на спадок, і воно не вичерпається**» Сура «Сод», аят 54**.**

Аллах Всевишній також сказав:

— …і вони залишаться там надовго. Сура «Ясний знак», аят 8.

Аллах Всевишній також сказав:

— Там вони не зазнають смерті після смерті першої. Сура «Дим», аят 56.

Аллах Всевишній також сказав:

— …і їх не виженуть звідти. Сура «Хіджр», аят 48.

Що ж до пекла, то про нього Аллах Всевишній сказав так:

— Вони захочуть урятуватися від вогню, але нізащо не врятуються. Уготоване їм вічне покарання. Сура «Трапеза», аят 37.

Аллах Всевишній також сказав:

— З ними там не покінчать і не умертвлять їх, і муки їх не полегшать. Сура «Творець», аят 36.

Аллах Всевишній також сказав:

— …у якому вони будуть вічно. Сура «Жінки», аят 169.

Заступництво

Наш пророк Мухаммад ﷺ буде першим із тих, хто попросить відкрити ворота раю, а члени його громади виявляться першими з тих, хто ввійде туди. Тільки наш Пророк ﷺ звернеться до Аллаха з клопотанням про те, щоб віруючих впустили в Рай, з найбільшим клопотанням про те, щоб Аллах розсудив тих, хто чекає на рішення своєї долі, а також про те, щоб Аллах полегшив муки його дядька Абу Таліба, що буде дозволено тільки нашому Пророку ﷺ.

Що ж до інших клопотань, то з ними до Аллаха Всевишнього звертатимуться й інші пророки, ангели та віруючі.

З-поміж подібних клопотань можна виділити такі:

1. Клопотання про те, щоб в пекло не опинилися ті з єдинобожників, що грішили, які гідні такого покарання.

2. Клопотання про те, щоб такі грішники, які вже опинилися в пекло, були виведені звідти.

3. Клопотання про те, щоб деякі з тих, що увійшли до Раю зайняли вищу позицію.

Успіх клопотань такого роду визначатиметься двома обставинами:

1. Дозволом Аллаха Всевишнього, бо Аллах Всевишній сказав:

— Хто ж стане без волі Його заступатися перед Ним? Сура «Корова», аят 255.

2. Уподобанням Аллаха стосовно того, за кого стануть клопотати інші.

Аллах Всевишній сказав:

— Вони можуть заступитись лише за тих, ким задоволений Аллах… Сура «Пророки», аят 28.

Про все те, що відбуватиметься в іншому світі, а саме — у період між смертю людини та Днем Воскресіння, у День Воскресіння, в Раю та в пекло, — ми знаємо лише з Корану і Сунни, віруючи в це, незважаючи на те, що не знаємо про всі деталі того, як це буде виглядати.

Віра у приречення як гарного, так і поганого

Приреченням (*кадар*) і те, що визначено Аллахом всього існуючого. Як у Корані, так і в Сунні є безліч вказівок на існування приречення та обов'язковість віри в нього. Так, наприклад, Аллах Всевишній сказав:

— Воістину, ми створили кожну річ за приреченням. Сура «Місяць», аят 49.

Аллах Всевишній також сказав:

— Веління Аллаха зумовлено. Сура «Сонми», аят 38.

Аллах Всевишній також сказав:

— Будь-яке лихо вражає лише з волі Аллаха. Він спрямує на вірний шлях серце того, хто увірував у Нього. Сура «Взаємне обділення», аят 11.

У «Сахіхі» Мусліма наводиться повідомлення про те, що одного разу, коли 'Абдуллаху бін 'Умару бін аль-Хаттабу, нехай буде задоволений ним Аллах, розповіли про групу людей, які читали Коран, прагнучи знання, а також про те, що вони заперечують зумовленість подій, він сказав людині, яка розповіла про це: «Коли зустрінеш їх, скажи їм, що я не маю нічого спіль-

ного з ними, а вони зі мною, і скажи, що ‘Абдуллах бін’ Умар клянеться у тому, що якщо будь-хто потратить на добрі справи стільки золота, скільки важить гора Ухуд, то Аллах не прийме від нього нічого з цього доти, доки він не увірує в приречення», — після чого він розповів цій людині хадис про Джибріля зі слів свого батька, що чув це від посланця Аллаха ﷺ.

У «Сахіху» Мусліма наводиться хадис, що передається зі слів Тауса бін Кайсана, який сказав: «Я застав у живих людей з числа сподвижників посланця Аллаха ﷺ, які казали: “Все приречено”». Таус також сказав, що він чув, як ‘Абдуллах бін ‘Умар, нехай буде задоволений ним Аллах, сказав: «Посланець Аллаха ﷺ сказав: “***Все приречено, у тому числі нездатність та активність або активність та нездатність***”».

У «Сахіху» Мусліма наводиться хадис, що передається зі слів Абу Хурайри, нехай буде задоволений ним Аллах, який повідомив, що посланник Аллаха ﷺ сказав: «***Сильний віруючий краще перед Аллахом і більше улюблений ним, ніж віруючий слабкий, хоча в кожному з них є благо. Прагни до того, що принесе тобі користь, проси допомоги у Аллаха і не опускай руки, а якщо осягне тебе що-небудь, не кажи: «Якби я зробив те й те!», — але кажи: «Це приречено Аллахом і Він зробив, що побажав». Бо ці “якщо” відкривають шайтанові шлях до його справ!***».

Складові віри та приречення

Перша: Віра в те, що знання Аллаха охоплює собою абсолютно все, в те, що Всевишній знав про всіх людей ще до того, як Він створив їх, а також те, що Він заздалегідь знав про всіх їх

вчинки, їх долю, термін життя кожного з них, їх добрі справи, їх гріхи і т.д.

Друга: Віра в те, що Аллах записав все це на збереженій Скрижалі.

Вказівкою на дві ці складові є слова Аллаха Всевишнього, який сказав:

— Хіба ти не знаєш, що Аллаху відомо те, що на небі і на землі? Воістину, це є в Писанні, і воістину це не складає праці для Аллаха. Сура «Паломництво», аят 70.

У «Сахіху» Мусліма наводиться хадис, що передається зі слів ʻАбдуллаха бін ʻАмра бін аль-ʼАса, нехай буде задоволений Аллах ними обома, який сказав: «Я чув, як посланець Аллаха ﷺ сказав: «***Аллах Всевишній записав долі всього сотвореного за п'ятдесят тисяч років до того, як Він створив небо та землю. І тоді Трон був над водою***».

Це приречення, що повністю співвідноситься зі знанням Всевишнього, стосується як усього в цілому, так і зокрема. Що стосується першого, то це не що інше як загальне приречення доль всього створеного, що зафіксовано на збереженій Скрижалі. Друге ж стосується частково і має відношення до трьох періодів часу:

1. Призначення всього життя.

В обох «Сахіхах» наводиться хадис, що передається за словами ʻАбдуллаха бін Масʼуда, нехай буде задоволений ним Аллах, який повідомив, що посланник Аллаха ﷺ сказав: «***Кожен із вас формується в утробі матері, перебуваючи там протягом сорока днів у вигляді краплі, протягом наступних сорока днів — у вигляді згустку і стільки ж — у вигляді шматочка плоті, після чого Аллах посилає до нього ангела, який вдихає в нього дух і отримує веління записати чо-***

***тири речі: його долю, його термін, його життя, а також те, щасливим він буде чи нещасним*».**

2. Призначення того, що станеться протягом наступного року.

У ніч приречення визначається все те, що станеться протягом наступного року. Аллах Всевишній сказав:

— Цієї ночі вирішуються всі мудрі справи. Сура «Дим», аят 4.

3. Призначення того, що трапиться протягом дня, має ставлення до життя і смерті, піднесення та приниження і так далі.

Аллах Всевишній сказав:

— …а Він щодня зайнятий справою. Сура «Милостивий», аят 29.

Третя: Віра в те, що воля Аллаха завжди виконується, що могутності Його немає межі, що відбувається лише те, чого бажає Аллах, а те, чого Він не забажає, не станеться, що лише волею Аллаха відбувається чи не відбувається все як на небесах, так і на землі, що у володіннях Його ніщо не відбувається проти волі Його і що Він може все.

Аллах Всевишній сказав:

— Твій Господь творить, що забажає, і обирає… Сура «Оповідання», аят 68.

Аллах Всевишній також сказав:

— Воістину, Господь твій вершить те, що забажає. Сура «Худ», аят 107.

Аллах Всевишній також сказав:

— Воістину, Аллах все може. Сура «Корова», аят 20.

При цьому **волевиявлення Аллаха** буває двох видів:

1. Свобода, що має відношення до буття в цілому і до приречення, але не пов'язане з любов'ю та благоволінням. Про це Аллах Всевишній сказав так:

— Кого Аллах забажає вести прямим шляхом — полегшує Він для душі його прийняття ісламу, а кого забажає збити зі шляху — здавлює і стискає йому груди, ніби піднімається він на небо. Сура «Скот», аят 125.

2. Волевиявлення, що має відношення до релігії та релігійного закону. Таке волевиявлення включає елементи любові та вподобання, на що вказують слова Всевишнього, який сказав:

— Аллах бажає вам полегшення, а не скрути… Сура «Корова», аят 185.

Це означає, що якщо має місце щось, пов'язане з проявом покори, Аллах побажав цього в першому сенсі цього слова, інакше кажучи, визначив і захотів цього, побажавши цього також і в другому значенні слова, а це означає, що він любить це і це завгодно Йому. Якщо ж відбувається щось, пов'язане з неслухняністю, це означає, що Аллах побажав цього в першому сенсі слова, що стосується другого, то подібні дії Йому ненависні і неугодні.

Четверта: Віра в те, що Аллах Всевишній є Творцем, а все інше створено Ним, і в тому числі створені Ним і ніким іншим усі дії чи відсутність дій створених істот, і немає в цього жодного Творця, ні іншого Господа.

Аллах Всевишній сказав: «**Аллах — Творець всього існуючого і Він — Покровитель усьому**» Сура «Натовпи», аят 62.

Аллах Всевишній повідомив, що пророк Його Ібрахім, мир йому, сказав своїм одноплемінникам:

— Аллах створив вас і те, що ви робите. Сура «Ті, що вишикувалися в ряди», аят 96.

Раби Аллаха мають реальну здатність до дій, якими володіють вони і певними можливостями та волею, але Творцем їх самих, їхніх можливостей та їхньої волі є Аллах.

Аллах Всевишній сказав:

— …для тих, хто хоче стати на прямий шлях. Але ви не захочете цього, якщо цього не схоче Аллах, Господь світів.

Сура «Скручування», аяти 28–29.

Таким чином, Аллах Всевишній вказав на те, що люди володіють волею, але проявити себе вони можуть лише з волі Аллаха.

Оскільки раби Аллаха мають здатність до дій і волі, і оскільки до них були направлені посланці та їм були послані Писання, це означає, що Аллах представив їм Свої докази та роз'яснення, а з цього випливає, що за свої справи вони або отримають винагороду, або зазнають покарання.

Зважаючи на це раб Аллаха повинен вірити в приречення Аллаха, підкорятися встановленням Його закону і просити Аллаха про те, щоб Він спрямував його на прямий шлях. Крім того, йому слід прагнути всього того, що принесе йому користь, і відкидати все те, що може зашкодити йому в його мирських та релігійних справах, сподіваючись на Аллаха і благаючи Його про сприяння та полегшення досягнення бажаного та віддалення від себе не схвалюваного шаріатом. І якщо кошти, які вибере для себе людина, принесуть йому користь, він повинен віддати хвалу Аллаху і подякувати Його, якщо це не принесе користі, йому слід зберігати спокій, бо він зробив те, що було в його силах, терпіти, сподіватися на нагороду Аллаха та просити Аллаха про те, щоб Він дав йому щось натомість.

Аллах Всевишній сказав:

— Не покладає Аллах на душу нічого, окрім можливого для неї. Їй те, що вона придбала і проти неї те, що вона придбала. Сура «Корова», аят 286.

Повідомляється, що посланник Аллаха ﷺ сказав: «***Дійте, бо кожному буде полегшено досягнення того, для чого створив його Аллах***». Цей хадіс аль-Бухарі та Муслім Повідомляється також, що пророк ﷺ сказав: «***Готує подив становище***

віруючого, бо все в положенні його є благом, і не дано це нікому, крім віруючих: якщо трапляється з ним щось радісне, він дякує Аллаху, і це стає для нього благом, а якщо осягає його горе, він виявляє терпіння, і це також стає для нього благом». Цей хадис наводить Муслім.наводять зі слів ʻАлі бін Абу Таліба.

Зміст

ВСТУП 3

Релігія — це скупчення правил поклоніння Аллаху **3**

Справи серця — основа поклоніння **7**

Види справ серця **9**

ВІРА В АЛЛАХА 17

Єдинобожжя в пануванні (таухід ар-рубубійя) **19**

Єдинобожжя у володінні божественними іменами та якостями (таухід аль-асма уа ас-сифат) **24**

Єдинобожжя в божественності (таухід аль-улюхійя) **38**

Слова єдинобожжя — свідчення Ля іляха ілляЛлах **43**

Умови свідоцтва Ля іляха ілляЛлах **44**

Стовпи поклоніння **49**

Багатобожжя, невіра, лицемірство **53**

ВІРА В АНГЕЛІВ 63

Про категорії ангелів **66**

ВІРА В ПИСАННЯ 68

ВІРА У ПОСЛАНЦІВ 70

Тверді духом (Улюль-'азм) **72**

Загальність послання нашого пророка Мухаммада **73**

Мухаммад ﷺ — останній пророк **75**

ВІРА В ОСТАННІЙ ДЕНЬ 78

За допомогою наочних прикладів та умоглядних доказів Аллах Всевишній доводить, що наступ цього дня можливий **79**

Про час настання цієї години **83**

Смерть та події у могилі **85**

Події після воскресіння **93**

ВІРА У ПРИРЕЧЕННЯ ЯК ГАРНОГО, ТАК І ПОГАНОГО 105

Складові віри та приречення **106**